

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
DAJATVE NA VODO V IZBRANIH DRŽAVAH EVROPSKE UNIJE

Ljubljana, marec 2016

KATARINA LIPOVŠEK

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Katarina Lipovšek, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica diplomskega dela z naslovom Dajatve na vodo v izbranih državah Evropske unije, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem prof. dr. Mitja Čok.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih str.eh.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem:
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v diplomskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega diplomskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne 03.03.2016

Podpis avtorice:

KAZALO

UVOD	1
1 VODA KOT NARAVNA DOBRINA.....	2
2 PRAVNI OKVIR	2
2.1 Direktiva evropskega parlamenta in sveta 2000/60/ES – Okvirna direktiva o vodah	3
2.1.1 Ekonomska analiza.....	4
2.2 Zakon o vodah	5
3 DAJATVE ZA ODVZEM VODE V SLOVENIJI	6
3.1 Vodna pravica.....	7
3.1.1 Vodno dovoljenje.....	8
3.1.2 Plačilo za vodno pravico, pridobljeno z vodnim dovoljenjem.....	9
3.1.3 Koncesija.....	10
3.1.4 Plačilo za vodno pravico, pridobljeno s koncesijo – koncesnina.....	11
3.2 Vodno povračilo	11
3.2.1 Zaračunavanje in plačevanje vodnega povračila.....	11
3.2.2 Določitev osnov za izračun vodnega povračila.....	13
3.2.3 Določitev cen za osnove vodnega povračila.....	14
3.2.4 Odmera vodnega povračila.....	14
3.3 Vodni sklad.....	15
3.3.1 Viri financiranja sklada za vode.....	15
3.3.2 Poraba sredstev sklada za vode.....	16
4 VODNA POLITIKA IN DOLOČANJE CENE VODE	17
5 PRIMERJAVA VODNE POLITIKE Z DRUGIMI DRŽAVAMI ČLANICAMI EVROPSKE UNIJE	18
5.1 Lastništvo javne službe na področju voda v posameznih državah članicah Evropske unije.....	18
5.2 Upravljalvska struktura za oskrbo s pitno vodo	20
6 SEDANJI OKVIR CEN V POSAMEZNIH DRŽAVAH ČLANICAH EVROPSKE UNIJE	22
6.1 Določanje cene vode	22
6.2 Instrumenti oblikovanja cen vode v državah članicah Evropske unije	24
6.2.1 Dajatve na črpanje vode.....	25
7 OPREDELITEV STROŠKOV VODE	27

8 PRIMERI VODNIH POLITIK NEKATERIH DRŽAV ČLANIC EVROPSKE UNIJE	29
8.1 Nemčija.....	29
8.1.1 Zvezna dežela Baden-Württemberg.....	30
8.2 Francija	31
8.3 Italija	32
8.4 Estonija	33
8.5 Škotska.....	34
8.6 Španija	34
SKLEP	35
LITERATURA IN VIRI	38

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Dejavniki v ekonomski analizi voda in njihov vpliv za doseganje ciljev vodne direktive</i>	5
<i>Slika 2: Delitev stroškov, povezanih z obremenjevanjem voda</i>	6
<i>Slika 3: Stroški vode kot naravnega vira</i>	7

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Viri financiranja Sklada za vode od leta 2004 do leta 2010</i>	16
<i>Tabela 2: Primeri instrumentov vodne politike.....</i>	17
<i>Tabela 3: Institucionalna ureditev storitve oskrbe z vodo</i>	19
<i>Tabela 4: Osnovne značilnosti upravljavske strukture oskrbe z vodo</i>	20
<i>Tabela 5: Struktura cene vode (tarife) v posameznih državah članicah Evropske unije</i>	23
<i>Tabela 6: Davki in dajatve na črpanje vode</i>	24
<i>Tabela 7: Struktura upravljanja z dajatvami za črpanje vode</i>	26
<i>Tabela 8: Povprečne cene pitne vode v gospodinjstvih in industriji</i>	28

UVOD

Voda je naravna dobrina brez katere ni življenja. Naraščanje števila prebivalcev, podnebne spremembe ter neprimerno ravnanje z vodo pa lahko privede do resnega pomanjkanja vode in s tem do velike svetovne krize.

K pisanju diplomske naloge na to temo me je pritegnilo dejstvo, da je področje ravnanja z vodnimi viri in posledično ekonomskega vrednotenja vode še vedno zelo neurejeno in zapleteno. V zadnjih letih smo priča vse več ekstremnim vremenskim pojavom, katerih posledice so težko popravljive in ob katerih se vedno znova pokaže, da je varstvo okolja, kamor seveda spadajo tudi vode, čedalje pomembnejše.

Drugi razlog za pisanje diplomske naloge na to temo je, da trenutno delam na področju obračunavanja dajatve za črpanje vode, to je vodno povračilo. Ob svojem delu sem spoznala, da imamo v Sloveniji velike težave z izvajanjem Zakona o vodah (Ur. l. RS št. 67/02, 2/04 – ZZdl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14 IN 56/15, v nadaljevanju ZV-1), kar je ugotovilo tudi Računsko sodišče Republike Slovenije v svojih poročilih. Ugotovila sem tudi, da so večini ljudi v Sloveniji dajatve na vodo in celotna vodna politika zelo nejasne oziroma niti ne vedo, da ostajajo, čeprav npr. ravno vodno povračilo plačujemo vsi porabniki vode.

Države članice Evropske unije se zavedajo, da je z omejenimi vodnimi viri potrebno ravnati skrbno, trajnostno in celovito, zato so sprejele Direktivo 2000/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike, v nadaljevanju (Vodna direktiva), ki določa pravni okvir za ohranjanje in varovanje čistih voda po vsej Evropi ter zagotavljanje njihove dolgoročne in trajnostne rabe. Skladno z omenjeno direktivo morajo države članice Evropske unije upoštevati načelo povračila stroškov storitev za rabo vode, skupaj z okoljskimi stroški in stroški virov, ob upoštevanju ekonomske analize in skladno z načelom »plača povzročitelj obremenitve«.

Upravljanje z vodami je v Sloveniji urejeno z ZV-1, ki določa, da je za vsako rabo vodnega ali morskega dobra in naplavin, razen za splošno rabo, potrebno plačati za pridobitev pravice za rabo vode (za pridobitev vodnega dovoljenja ali koncesije) in vodno povračilo za dejansko porabo vode.

Namen diplomskega dela je predvsem predstaviti in opisati dajatve na črpanje vode, ki so trenutno v uporabi (oziroma bi po ZV-1 morale biti) v Sloveniji in posameznih državah članicah Evropske unije. Predstavila pa sem tudi vodno politiko posameznih držav članic Evropske unije, saj iz vodne politike posamezne države izhaja struktura cene vode, v katero so vključene tudi okoljske dajatve za rabo vode.

Diplomsko delo je razdeljeno na več vsebinskih sklopov. Uvodu sledi opis pravne ureditve na področju voda, kjer sem podrobneje opisala Vodno direktivo v delu, ki je bistven za ekonomsko vrednotenje vode ter ZV-1, ki načela Vodne direktive prenaša v slovenski pravni red.

V drugem delu so podrobneje opisane dajatve za odvzem vode, ki jih poznamo v Sloveniji. Nato sledi primerjava vodne politike z drugimi članicami Evropske unije, kamor spada opis lastništva javne službe in upravljalvske strukture na področju voda, opis dajatev za odvzem vode v drugih državah članicah Evropske unije, ter opredelitev stroška vode, kot naravne dobrine. Na koncu je predstavljena vodna politika nekaj izbranih držav članic Evropske unije. Zadnjemu poglavju sledijo sklep, kjer je povzeto bistvo diplomskega dela ter seznam uporabljene literature in virov.

1 VODA KOT NARAVNA DOBRINA

Vodo lahko opredelimo, kot naravno dobrino, ki je nujna za življenje ter v naravi neprestano kroži. Z izhlapevanjem prehaja v ozračje in nato se v obliki padavin zopet vrne v oceane in na kopno. Na Zemlji imamo sladke oziroma pitne vode le nekaj odstotkov, dostopne sladke vode pa še manj. V preteklih stotih letih se je poraba pitne vode povečala za šestkrat. Že dandanes vode marsikje na Zemlji primanjkuje, glede na trend naraščanja števila prebivalstva ter podnebnih spremembah in ob dosedanjem načinu ravnanja z vodo, pa se stanje še poslabšuje in vse skupaj lahko pripelje do velike svetovne krize z vodo. Prav tako je voda vse slabše kvalitete, saj emisije nevarnih snovi v njej naraščajo, zaradi česar pa je vedno manj primerna za uporabo, še posebej za pitje. (O vodah, 2015)

Čisto vodo lahko opišemo kot brez okusa in vonja, saj molekula vode vsebuje le dva elementa in to sta vodik in kisik. V naravi voda vedno vsebuje še druge snovi, kot so razni mikroorganizmi (naravnega izvora ali pa posledica delovanja človeka), raztopljeni plini ter organske in anorganske snovi, tako da vode v čistem stanju pravzaprav ni možno najti. (Ambrožič et al, 2008, str. 9)

2 PRAVNI OKVIR

Ker so vodni viri omejeni je z njimi potrebno ravnati skrbno, trajnostno in celovito. Države članice Evropske unije so se odločile za skupen celosten pristop, ki združuje varstvo, urejanje in rabo vode ne glede na notranje administrativne in državne meje. Za vzpostavitev in vzdrževanje dobrega stanja površinskih, podzemnih in obalnih voda ter za spodbujanje njihove trajnostne rabe v okviru vodnih območij so pripravile in sprejele Vodno direktivo. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 16)

Poglavitni nameni Vodne direktive so preprečevanje nadaljnjega slabšanja stanja vodnih ekosistemov, vzpodbujanje trajnostno rabo vode, ki temelji na dolgoročnem varstvu razpoložljivih virov, zagotavljanje večjega varstva in izboljšanja vodnega okolja, zagotavljanje postopnega zmanjševanja onesnaženosti podzemne vode in prispevati k blažitvi učinkov poplav in suš. Upravljanje z vodami in odločanje o rabi vode v državah članicah mora biti v skladu s temeljnim načelom Vodne direktive, to je načelo »povračilo stroškov storitev za rabo vode«. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 16)

2.1 Direktiva evropskega parlamenta in sveta 2000/60/ES – Okvirna direktiva o vodah

Vodna direktiva določa pravni okvir za ohranjanje in varovanje čistih voda po vsej Evropi ter zagotavljanje njihove dolgoročne in trajnostne rabe. (Evropska Komisija, 2008, str.1)

Vodna direktiva prav tako uvaja ekonomska načela in metode upravljanja evropskih voda. Gre za novost na področju zakonodaje o vodah v Evropski uniji, saj je v ukrepih vključena tudi ekonomija in sicer tako, da sta predstavljeni dve ključni ekonomski načeli. Prvo načelo govori o pozivu vsem uporabnikom vode, da poravnajo stroške, ki so nastali zaradi rabe vode, drugo načelo pa se nanaša na države članice Evropske unije in jih poziva, k ovrednotenju vseh svojih vodnih virov s pomočjo ekonomske analize ter, da pri sprejemanju ključnih odločitev pretehtajo učinkovitost in koristi ter stroške alternativnih možnosti. (Evropska Komisija, 2008, str.1)

Vodna direktiva tako poziva, da naj se storitve za rabo vode (kot je npr. oskrba s pitno vodo, namakanje kmetijskih površin, raba tehnološke vode itd.) obračunavajo po ceni, s katero lahko pokrijemo stroške zagotavljanja teh storitev. V ceno, ki jo uporabniki plačajo za rabo vode je tako potrebno vključiti vse stroške, ki v zvezi z uporabo vode nastanejo, to pa so razni vzdrževalni in obratovalni stroški oskrbe in ravnanja z vodo ter tudi stroški vlaganja v infrastrukturo. Novost Vodne direktive pa je tudi zahteva, da so v ceno vode vključeni tudi stroški virov in okoljski stroški, kar pa je tudi bistveno pri uveljavljanju načela s katerim morajo uporabniki in onesnaževalci plačati rabo naravnih virov ter tudi plačati nadomestilo za škodo, ki jo povzročajo. (Evropska Komisija, 2008, str.1)

9. člen Vodne direktive določa povračilo stroškov storitev za rabo vode. Države članice Evropske unije upoštevajo načelo povračila stroškov storitev za rabo vode, skupaj z okoljskimi stroški in stroški virov, ob upoštevanju ekonomske analize in skladno z načelom »plača povzročitelj obremenitve«.

Nadalje Vodna direktiva v 9. členu tudi določa, da morajo države članice Evropske unije zagotoviti:

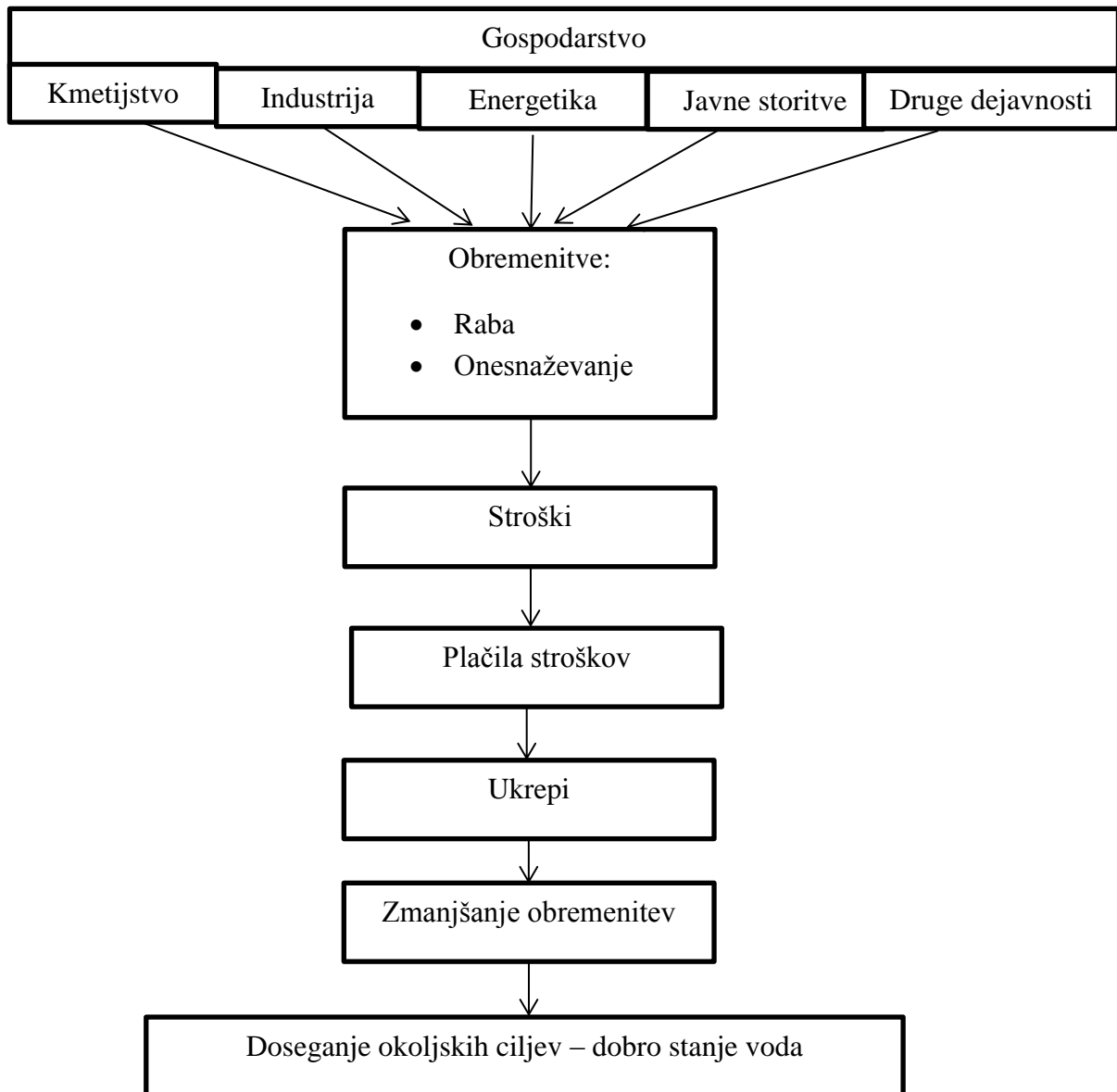
- cenovno politiko, ki porabnike ustrezno vzpodbuja h gospodarni uporabi vodnih virov,
- primerno nadomestilo za različne rabe vode, ki morajo biti razdeljene vsaj na rabo vode v industriji, gospodinjstvu in kmetijstvu,
- povračilo stroškov storitev za rabo vode, ki mora temeljiti na ekonomski analizi in upoštevati načelo »povzročitelj plača obremenitve«.

2.1.1 Ekonomska analiza

Vodna direktiva v 5. členu določa, da vsaka država članica Evropske unije zagotovi, da se za vsako vodno območje ali del mednarodnega vodnega območja, ki leži na njenem ozemlju izvede analiza njegovih značilnosti, pregled vplivov človekovega delovanja na stanje površinskih in podzemnih voda in ekonomska analiza rabe vode.

Države članice Evropske unije bi morale do leta 2010 za vodna območja izdelati ekonomske analize rabe vode, ki temeljijo na dolgoročnih napovedih ponudbe in povpraševanja po vodi. Na podlagi ekonomske analize pa bi morale države članice Evropske unije uveljaviti take cenovne politike rabe vode, da bi bili uporabniki ustrezno vzpodbujeni h gospodarni rabi vodnih virov. Različne vrste rabe vode bi morale biti razdeljene vsaj na tri kategorije, to so gospodinjstva, kmetijstvo in industrija. Vsaka raba pa bi morala prispevati ustrezen delež k povračilu stroškov za rabo vode kot naravnega vira v skladu z načelom »povzročitelj obremenitve plača«. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 17)

Slika 1: Dejavniki v ekonomski analizi voda in njihov vpliv za doseganje ciljev Vodne direktive

Vir: Računsko sodišče Republike Slovenije, revizijsko poročilo – Izvajanje Zakona o vodah (št. 3260-1/2011/72), 2013, str. 18.

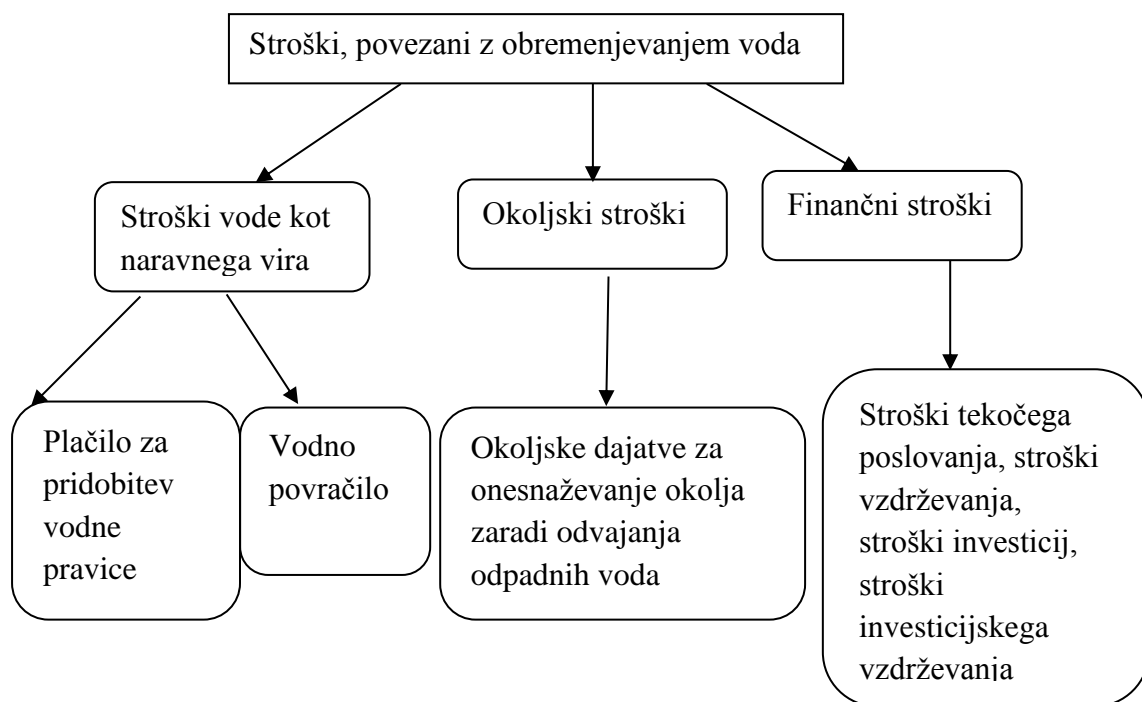
2.2 Zakon o vodah

Upravljanje z vodami je v Sloveniji urejeno z ZV-1, ki je začel veljati konec julija 2002. Pred sprejetjem ZV-1 je bilo urejanje voda razdeljeno med več zakoni, ki so urejala različna področja upravljanja z vodami. Večinoma pa so bila vprašanja glede upravljanja z vodami urejena z Zakonom o vodah in Zakonom o varstvu okolja. Bistvo nove pravne ureditve upravljanja z vodami je tako bilo vzpostaviti celostni pristop k upravljanju z

vodami, s čimer se na dolgi rok zagotovi trajnostno rabo voda in vodnih ekosistemov. Temeljna načela ZV-1 so opredeljena v skladu z Vodno direktivo. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 10)

ZV-1 določa, da lahko vodno ali morsko dobro rabi vsakdo, pod pogoji, ki jih določa ZV-1, če s tem ne vpliva na količino in kakovost voda in s tem ne omejuje ali onemogoča enakih pravic drugih. Splošna raba obsega predvsem rabo vodnega ali morskega dobra za pitje, kopanje, potapljanje ali druge osebne potrebe, če taka raba vode ne zahteva uporabe posebnih naprav ali zgraditve objekta ali naprave. Vsaka raba vodnega ali morskega dobra, ki presega meje splošne rabe vode, raba naplavin in podzemnih voda se smatra za posebno rabo vode. Za vsako posebno rabo vode pa je potrebno pridobiti vodno pravico, ki jo podeli država, če se plača prispevek. Za izvajanje vodne pravice pa morajo zavezanci plačevati tudi vodno povračilo in koncesnino. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 19)

Slika 2: Delitev stroškov, povezanih z obremenjevanjem voda

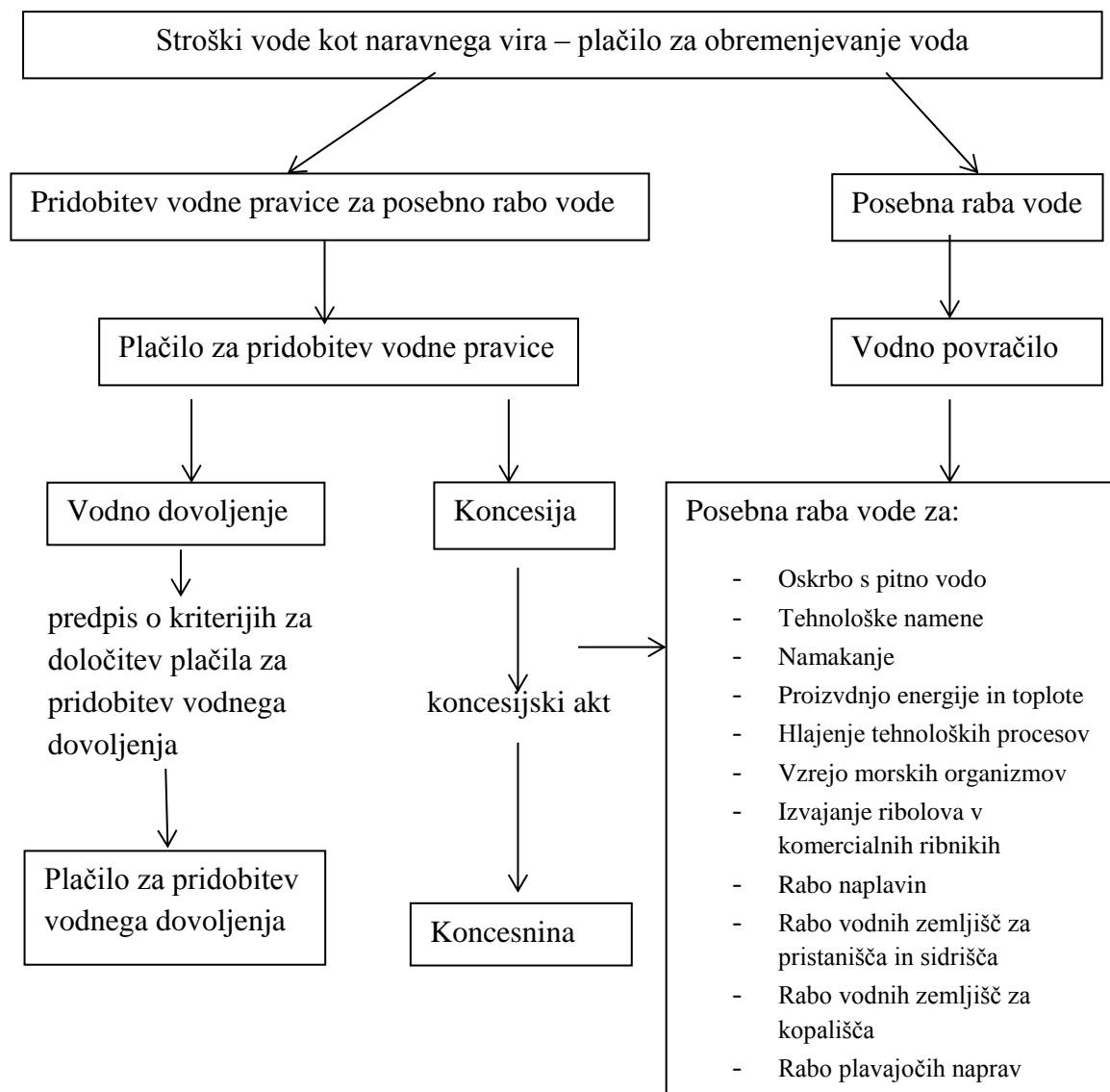
Vir: Računsko sodišče Republike Slovenije, Revizijsko poročilo – Izvajanje Zakona o vodah (št. 3260-1/2011/72), 2013, str. 17.

3 DAJATVE ZA ODVZEM VODE V SLOVENIJI

- V skladu s 6. členom ZV-1 je za vsako rabo vodnega ali morskega dobra in naplavin, razen za splošno rabo, potrebno plačati (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 54):

- pridobitev pravice za rabo vode (za pridobitev vodnega dovoljenja ali koncesije) in
- vodno povračilo za dejansko porabo vode.

Slika 3: Stroški vode kot naravnega vira

Vir: Računsko sodišče Republike Slovenije, Revizijsko poročilo – Izvajanje Zakona o vodah (št. 3260-1/2011/72), 2013, str. 54.

3.1 Vodna pravica

Pojem »vodna pravica« je v skladu s 35. točko prvega odstavka 7. člena ZV-1 opredeljen kot pravica do posebne rabe vodnega ali morskega javnega dobra ali naplavin. 47. točka prvega odstavka 7. člena ZV-1 pa določa, da je osnova za obračun plačila za vodno pravico, ki se pridobi z vodnim dovoljenjem, v vodnem dovoljenju določen obseg vodne

pravice, ki je v skladu s predpisom, ki določa klasifikacijo vrst posebne rabe vode, izražen kot največja dovoljena letna prostornina, površina ali energetski potencial. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 12)

ZV-1 v 123. členu določa, da se vodno pravico podeli s plačilom prispevka, ob upoštevanju razpoložljivosti vode, namena, vrsto in obseg posebne rabe vode, višino sredstev za gradnjo objektov in naprav ter ekonomske ugodnosti, ki jih bo imetnik vodne pravice dosegel s posebno rabo vode, ter časa trajanja posebne rabe vode.

Vodno pravico se v skladu s 119. členom ZV-1 lahko pridobi na podlagi vodnega dovoljenja ali koncesije za določen čas. Vodne pravice podeljuje Direkcija Republike Slovenije za vode, pri čemer mora upoštevati načelo, da ima raba vode za oskrbo s pitno vodo prednost pred rabo voda za druge namene. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 12).

Razmejitev vrst uporabe vode na vodna dovoljenja in koncesije, kot je urejeno z ZV-1, ne temelji na pomembnosti, velikosti in različnemu ponderiranju vrst rabe vode. Za razlikovanje med tema dvema vrstama rabe je bilo predvsem omogočanje konkurenčnosti med potencialnimi uporabniki vode. Pri vodnih dovoljenjih gre predvsem za fizično (lokacijsko) povezavo med uporabnikom vode in virom. Pri koncesijah pa gre predvsem zato, da se voda za posamezno rabo ponudi na trgu ter se z javnim razpisom izbere najugodnejšega bodočega uporabnika vode. (Računsko sodišče Republike Slovenije, november 2013, str. 14)

Taka razmejitev pa ne temelji na strateški opredelitvi dolgoročnih ciljev, prioritet rabe vode in na ekonomski analizi rabe vode. Posamezna oblika vodne pravice pomeni tudi različne dajatve za njeno pridobitev in rabo vode. Ker je mogoče brez upoštevanja vnaprej opredeljenih kriterijev, meril, pogojev, pričakovanih koristi ter drugih dejavnikov, določati vrste pravic, ki jih je potrebno pridobiti za posamezne rabe, obstaja tveganje, da se temeljno načelo trajnostne rabe vode dolgoročno ne bo uresničevalo. (Računsko sodišče Republike Slovenije, november 2013, str. 11)

3.1.1 Vodno dovoljenje

Postopke izdaje vodnega dovoljenja vodi Direkcija Republike Slovenije za vode, kot upravni postopek na podlagi vložene vloge stranke. Postopek izdaje vodnega dovoljenja se vodi v skladu z ZV-1 in Zakonom o upravnem postopku. Postopek izdaje vodnega dovoljenja za lastno oskrbo s pitno vodo in za oskrbo s pitno vodo, ki se izvaja kot gospodarska javna služba pa podrobneje opredeljuje Uredba o oskrbi s pitno vodo. V vodnem dovoljenju se, kadar gre za posebno rabo površinske vode ali površinske vode iz izvirov, določi tudi ekološko sprejemljiv pretok, ki ga določa Uredba o kriterijih za

določitev ter način spremljanja in poročanja ekološko sprejemljivega pretoka. (Muha, 2012)

Vodno dovoljenje je potrebno pridobiti za vse namene rabe vode, ki so določene v 125. členu ZV-1. Direkcija Republike Slovenije za vode vodno dovoljenje podeli, če je nameravana raba vode v skladu z načrti upravljanja z vodami. Za podelitev vodnega dovoljenja je potrebno plačati takso, podeli pa se ga lahko za določen čas, vendar ne več kot za 30 let. Pred potekom veljavnosti vodnega dovoljenja se le-tega lahko na podlagi vloge imetnika podaljša, vendar morajo za to biti izpolnjeni vsi pogoji. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 12)

Vodno dovoljenje je skladno s 125. členom ZV-1 potrebno pridobiti za:

- lastno oskrbo s pitno vodo ali oskrbo s pitno vodo, ki se izvaja kot gospodarska javna služba,
- tehnološke namene,
- dejavnost kopališč,
- pridobivanje toplote,
- namakanje kmetijskega zemljišča ali drugih površin,
- izvajanje športnega ribolova v komercialnih ribnikih,
- pogon vodnega mlina, žage ali podobne naprave,
- gojenje sladkovodnih in morskih organizmov,
- pristanišče in vstopno-izstopno mesto po predpisih o plovbi po celinskih vodah,
- zasneževanje smučišč,
- proizvodnjo električne energije v hidroelektrarni z instalirano močjo, manjšo od 10 MW,
- drugo rabo, ki presega splošno rabo po ZV-1, pa zanjo ni treba pridobiti koncesije po ZV-1 in ne gre za posebno rabo za katero v skladu z ZV-1 pridobitev vodne pravice ni potrebna.

3.1.2 Plačilo za vodno pravico, pridobljeno z vodnim dovoljenjem

Podrobnejše kriterije za določitev plačila za vodno pravico, pridobljeno z vodnim dovoljenjem, bi morala sprejeti vlada najkasneje v dveh letih po uveljavitvi ZV-1, to je do 10.08.2004. Predpis, ki bi urejal kriterije za določitev plačila za vodno pravico, pa še vedno ni sprejet. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 55).

Ministrstvo za okolje in prostor je osnutek Uredbe o podrobnejših merilih plačila za vodno pravico, ki se pridobi z vodnim dovoljenjem pripravilo decembra 2010, vendar ga ni poslalo v sprejem vladi. V osnutku Uredbe o podrobnejših merilih plačila za vodno pravico, ki se pridobi z vodnim dovoljenjem je Ministrstvo za okolje in prostor upoštevalo

dejstvo, da je Republika Slovenija razmeroma vodnata država, ter zahtevo, ki izhaja iz Vodne direktive, da je treba pri rabi vode postopoma uveljavljati načelo polnega plačila za rabo vode. V osnutku je predvideno, da naj bi se plačilo za vodno pravico plačevalo dvakrat letno in sicer 30.06. in 31.12. za tekoče leto. Zavezanci za plačilo vodne pravice pa so vsi imetniki vodnega dovoljenja za vse vrste posebne rabe vode, razen imetniki vodne pravice za oskrbo s pitno vodo, drugo rabo za lastne potrebe (zalivanje vrtov) ter za rabo vode za pridobivanje toplote. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 57)

Osnutek Uredbe o plačilu za vodno pravico, ki se pridobi z vodnim dovoljenjem določa način izračuna letnega plačila za vodno pravico, ki je odvisen od deleža vplačila vodnega povračila za posamezno vrsto rabe vode, največje možne letne količine odvzema vode, določene v vodnem dovoljenju in cene za vodno povračilo, ki je v veljavi za tekoče leto. Plačilo za vodno pravico, naj bi se izračunalo po naslednji enačbi:

$$\text{Plačilo za vodno pravico} = K \times C_{vp} \times K_{vp} \quad (1)$$

K – koeficient, določen za posamezno vrsto rabe vode;

C_{vp} – cena za osnovo vodnega povračila tekočega leta, izražena v evrih na kubični meter oziroma v evrih na kvadratni meter, ki jo določi vlada s sklepom, izdanim na podlagi predpisa, ki ureja plačilo vodnega povračila;

K_{vp} – maksimalno dovoljena količina rabe vode ali vodnega zemljišča v kubičnih metrih oziroma v kvadratnih metrih, določena v vodnem dovoljenju. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 57)

3.1.3 Koncesija

Skladno s 136. členom ZV-1 je potrebno koncesijo pridobiti za naslednje vrste rabe vode:

- proizvodnjo pijač,
- potrebe kopališč, ogrevanja in podobno, če se rabi mineralna, termalna ali termomineralna voda,
- proizvodnjo električne energije v hidroelektrarni z instalirano močjo enako ali večjo od 10 MW,
- odvzem naplavin, razen če gre za izvajanje javne službe po ZV-1.

Vodno pravico – koncesijo, za zgoraj naštetih vrste rabe vode, z upravno odločbo podeli vlada (koncedent), na podlagi vložene pobude za izdajo koncesijskega akta. Tako kot vodno dovoljenje se tudi koncesija podeljuje za določen čas, vendar ne za več kot 50 let. Pobudo za izdajo koncesijskega akta lahko vложи vsaka fizična ali pravna oseba, ki ima

interes rabe vode ali odvzema naplavin skladno s 136. členom ZV-1. V pobudi morajo biti navedeni vsi elementi, ki so potrebni za samo vsebino koncesijskega akta, kot npr. vrsta, obseg in čas trajanja rabe vode in območje izvajanja koncesije. Po oddani pobudi mora vlada v treh mesecih od prejema pobudnika obvestiti ali namerava začeti postopek za izdajo koncesijskega akta ali ne. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 22)

Na podlagi prejete odločitve vlade pristojno ministrstvo, to je Ministrstvo za okolje in prostor, pripravi predlog koncesijskega akta – Uredbo o koncesiji. Uredbo o koncesiji nato obravnava vlada, ter jo objavi v Uradnem listu Republike Slovenije. Na podlagi Uredbe o koncesiji se pripravi javni razpis, na katerem se izbere koncesionarja, s katerim nato država sklene koncesijsko pogodbo. Vodne pravice se ne sme pričeti izvajati pred sklenitvijo koncesijske pogodbe. Za podaljšanje obdobja trajanja koncesije ali za povečanje njenega obsega se koncesija lahko podeli trenutnemu koncesionarju brez izvedbe javnega razpisa, če koncesionar še vedno izpolnjuje vse pogoje koncesije. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 22)

3.1.4 Plačilo za vodno pravico, pridobljeno s koncesijo – koncesnina

Način izračuna in plačevanja koncesnina je določen v koncesijskem aktu, podrobneje za vsakega koncesionarja posebej pa v koncesijski pogodbi. Plačane koncesnine se delijo med državo in občino v deležu, ki ga določata koncesijski akt in koncesijska pogodba. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 63)

3.2 Vodno povračilo

Vodno povračilo je dajatev, ki bi jo lahko opredelili tudi kot finančno nadomestilo za rabo naravnega vira. Skladno s 124. členom ZV-1 so imetniki vodne pravice, za rabo vode, naplavin ali vodnih zemljišč v lasti države, dolžni plačevati vodno povračilo. Vodno povračilo naj bi bilo sorazmerno obsegu podeljene vodne pravice. Pri plačevanju vodnega povračila se mora upoštevati načelo povrnitve stroškov, vključeni pa so tudi stroški investicij in vzdrževanja vodne infrastrukture, stroški izvajanja javnih služb ter stroški odškodnin po ZV-1. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 12)

Na podlagi petega odstavka 124. člena ZV-1 je Vlada Republike Slovenije dne 29.11.2002 izdala Uredbo o vodnih povračilih (Uradni list RS, št. 103/02 in 122/07, v nadaljevanju Uredba).

3.2.1 Zaračunavanje in plačevanje vodnega povračila

V prvem odstavku 124. člena ZV-1 določa, da je imetnik vodne pravice za rabo vode, naplavin ali vodnih zemljišč v lasti države dolžan plačevati tudi vodno povračilo,

sorazmerno obsegu vodne pravice. V primeru, ko ima imetnik vodne pravice določenega upravljavca za upravljanje z objektom ali napravo za odvzem vode, je zavezanec za plačilo vodnega povračila oseba, ki upravlja objekt ali napravo za odvzem vode, se pravi upravljavec.

2. člen Uredbe določa, da je potrebno vodno povračilo plačevati v primeru rabe vode, naplavin in vodnih zemljišč v lasti države.

Ne glede na določbe 2. člena Uredbe pa je v 4. členu Uredbe določeno, da se vodno povračilo ne plačuje za:

- vodna zemljišča, kjer so zgrajene naprave in objekti vodne infrastrukture,
- vodna zemljišča, kjer so zgrajene naprave in objekti gospodarske javne infrastrukture državnega ali lokalnega pomena,
- vodna zemljišča, na katerih se izvajajo raziskave vodnih virov ter druge geomehanske in geološke raziskave,
- vzrejanje vodnih organizmov za repopulacijo, v kolikor je taka vzreja potrjena v ribiško gojitvenem načrtu po predpisih o sladkovodnem ribištvu,
- ribnike, ki so namenjeni izvajanju lovskih gojitvenih načrtov v skladu s predpisi o lovu divjih živali,
- naplavine, ki se jih odvzame in uporabi za izvajanje dejavnosti javne službe urejanja voda.

V skladu z zadnjim odstavkom 7. člena Uredbe pa se za zavezanca za plačilo vodnega povračila ne šteje oseba, ki upravlja objekt ali napravo za izkoriščanje vode v naslednjih primerih:

- če se iz vodnega vira za oskrbo s pitno vodo oskrbuje manj kot 50 prebivalcev, če letna količina iz vodnega vira odvzete vode ne presega 2.500 m^3 in če vodni vir ni vključen v sistem javne oskrbe s pitno vodo v skladu s predpisi, ki urejajo občinske gospodarske javne službe varstva okolja oskrbe s pitno vodo,
- če letna količina iz vodnega vira odvzete vode za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč ne presega 5.000 m^3 ,
- če letna količina iz vodnega vira odvzete vode za rabo vode za namakanje zemljišč, ki niso kmetijska ne presega 50 m^3 ,
- če potencialna energija vode, ki je razpoložljiva za proizvodnjo elektrike v skladu s pridobljeno vodno pravico za proizvodnjo elektrike v hidroelektrarni do 10 MW letno ne presega 10 MWh,
- če potencialna energija vode, ki je razpoložljiva za mehansko delo v skladu s pridobljeno vodno pravico za pogon vodnega mlina, žage ali podobne naprave letno ne presega 10 MWh,

- če energija, ki je razpoložljiva za odvzem toplote iz vode za pridobivanje toplote ne presega 10 MWh,
- če razpoložljiva letna količina vode za odvzem iz vodnega vira za vzrejo salmonidnih vrst rib ne presega 50.000 m³,
- če površina vodnega dobra, namenjenega za vzrejo ciprinidnih vrst rib ne presega 10.000 m²,
- če površina vodnega dobra, namenjenega komercialnemu ribolovu ne presega 1.000 m².

V skladu s 118. členom ZV-1 je mogoče odvzeti vodo za druge namene tudi iz objektov in naprav za oskrbo s pitno vodo. Tak odvzem je mogoč samo v primeru, kadar bi bil odvzem vode iz drugih virov, povezan z nesorazmerno visokimi stroški, ob dejstvu, da izdatnost vodnega vira to dopušča in zaradi tega ni ogrožena oskrba s pitno vodo. Takšne zavezanke imenujemo neposredni zavezanci, saj vodno povračilo za vodo, ki jo iz objektov in naprav za oskrbo s pitno vodo odzamejo ne plačujejo izvajalcu javne službe, temveč direktno Direkciji Republike Slovenije za vode. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 12)

3.2.2 Določitev osnov za izračun vodnega povračila

V skladu s 6. členom Uredbe poznamo več osnov za obračunavanje vodnega povračila glede na različne rabe vode. Tako je osnova za obračunavanje vodnega povračila lahko (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 30):

- količina iz vodnih virov odvzete vode za oskrbo s pitno vodo,
- količina iz vodnih virov odvzete vode za proizvodnjo pijač, za zasneževanje smučišč, za potrebe kopališč in naravnih zdravilišč in za tehnološke namene,
- količina iz vodnih virov odvzete vode za namakanje kmetijskih zemljišč in za namakanje nekmetijskih zemljišč,
- količina odvzete vode iz objektov in naprav za javno oskrbo s pitno vodo za namene proizvodnje pijač, potrebe kopališč in naravnih zdravilišč, tehnološke namene in namakanja kmetijskih ali nekmetijskih površin,
- potencialna energija vode za proizvodnjo elektrike v hidroelektrarni, za pogon vodnega mlina, žage ali podobne naprave,
- energija, ki se kot toplota odvzema iz vode za pridobivanje toplote,
- količina iz vodnih virov odvzete vode za vzrejo salmonidnih vrst rib,
- površina morskega dobra za vzrejo školjk in gojenje morskih organizmov,
- količina odvzetih naplavin za rabo naplavin,
- površina zemljišča za rabo vodnih zemljišč in
- površina vodnega ali morskega dobra za rabo plavajočih naprav.

3.2.3 Določitev cen za osnove vodnega povračila

Uredba v 8. členu določa, da cene za posamezne osnove vodnega povračila določi Vlada Republike Slovenije do 31. decembra tekočega leta za naslednje leto.

Računsko sodišče Republike Slovenije je v Revizijskem poročilu o izvajanju ZV-1 ugotovilo, da Ministrstvo za okolje in prostor za določitev cene za osnovo vodnega povračila ni izdelalo posebnih kriterijev, ker ni načrtovalo, koliko sredstev je treba zbrati za financiranje prednostnih investicij za posamezno vrsto rabe vode. Iz določitve cene za osnovo vodnih povračil za posamezno rabo vode ni razvidno, na kakšen način je bila cena določena, zakaj je bila določena v sprejeti višini in kakšen je bil namen določitve cene v tej višini. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2008, str. 41)

Iz sedanje ekonomske analize rabe vode ni mogoče ugotoviti kriterijev za določitev cene posamezne vrste rabe vode ob upoštevanju načel »povzročitelj obremenjevanja plača« in »uporabnik plača za rabo vode kot naravne dobrine«, kar bi omogočalo ustrezno financiranje vseh predvidenih investicij. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 30)

3.2.4 Odmera vodnega povračila

Glede na 10. člen Uredbe mora zavezanec pri Direkciji Republike Slovenije za vode do 31. januarja tekočega leta vložiti napoved za plačilo vodnega povračila za preteklo leto, v kateri navede vse potrebne podatke za odmero vodnega povračila. Obliko in vsebino napovedi objavi Direkcija Republike Slovenije za vode na svoji spletni strani.

V skladu z 12. členom Uredbe Direkcija Republike Slovenije za vode vodno povračilo odmeri z odločbo. Če je odmera vodnega povračila manjša od 4 €, se zavezanca oprosti plačila vodnega povračila.

Direkcija Republike Slovenije za vode v skladu z 12. členom Uredbe vodno povračilo odmeri najkasneje do 30. novembra tekočega leta za preteklo leto. Vodno povračilo se odmeri glede na količino odvzete vode, ki jo v napovedi sporoči zavezanec. V primeru, ko se vodno povračilo plačuje glede na potencial določen v vodni pravici (za proizvodnjo elektriko v hidroelektrarni, za pridobivanje toplote, ipd.) se vodno povračilo odmeri glede na potencial določen v vodni pravici.

Direkcija Republike Slovenije za vode lahko v skladu z 18. členom Uredbe izda odločbo na podlagi podatkov iz svojih evidenc, če zavezanec ni pravilno napovedal količin za plačilo vodnega povračila ali če zavezanec ni vložil napovedi v predpisanem roku. V tem

primeru je zavezanec dolžan plačati svojo obveznost skupaj z zakonitimi zamudnimi obrestmi v petnajstih dneh po prejemu odločbe.

3.3 Vodni sklad

ZV-1 v 162. členu določa, da se za nedoločen čas ustanovi Sklad za vode, kot proračunski sklad.

Zakon o javnih financah (Ur. l. RS, št. 11/11 – UPB, 14/13 – popr., 101/13 in 55/15 – ZFisP) v 56. členu določa, da je proračunski sklad evidenčni račun v okviru računa proračuna, ki ga odpre država oziroma občina z namenom ločenega vodenja določenih prejemkov in izdatkov in uresničevanja posebnega namena. Za posamezno leto se določi višina prihodkov, ki se iz vodnega povračila in plačila za pridobitev vodne pravice namenjajo za financiranje nalog sklada. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 88)

S Skladom za vode upravlja Ministrstvo za okolje in prostor, ki tudi potrjuje njegov program ter koriščenje sredstev iz njega. Osnutek letnega programa pripravlja Oddelek za vodni sklad, potrdi pa ga Komisija za vodni sklad. Letni program Sklada za vode dokončno potrdi minister. Celoten program je razdeljen po namenu v sedem glavnih namenov financiranja. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 52)

3.3.1 Viri financiranja Sklada za vode

ZV-1 v drugem odstavku 162. člena določa, da so viri Sklada za vode namenski prejemki proračuna in to so:

- vodna povračila,
- plačila za vodne pravice v delu, ki pripada državi,
- sredstva od prodaje vodnih zemljišč, ki jim je prenehal status naravnega vodnega javnega dobra,
- plačila za ustanovljene stvarne služnosti in stavbne pravice.

Tabela 1: Viri financiranja Sklada za vode od leta 2004 do leta 2010

Leto \ Vrsta plačila	Vodna povračila €	Prihodki od podeljenih koncesij za vodno pravico, ki pripada državi
2004	8.637.177	2.086.463
2005	9.806.376	2.921.048
2006	16.751.342	4.977.280
2007	22.217.404	6.867.185
2008	23.483.488	6.496.005
2009	21.673.608	9.360.935
2010	22.953.366	10.377.748

vir: Revizijsko poročilo – Izvajanje Zakona o vodah (št. 3260-1/2011/72), 2013, str. 18

3.3.2 Poraba sredstev sklada za vode

ZV-1 v tretjem odstavku 162. člena določa, da se sredstva Sklada za vode lahko porabijo za:

- financiranje vodne infrastrukture, kamor spadajo tudi nakupi zemljišč, ki so potrebni za njeno gradnjo,
- gradnje državne in lokalne infrastrukture, katero je potrebno zgraditi zaradi gradnje vodne infrastrukture,
- izvajanje dejavnosti javnih gospodarskih služb,
- gradnje in posodobitve vodnih zadrževalnikov namenjenih za namakanje kmetijskih zemljišč, ki so državna vodna infrastruktura,
- nakup vodnih in priobalnih zemljišč ali za sofinanciranje nakupa priobalnih zemljišč s strani lokalnih skupnosti,
- izvajanje razvojnih in strokovnih nalog skladno z ZV-1, ki jih opravljajo pravne osebe javnega prava, ustanovljene s strani Republike Slovenije v ta namen,
- medobčinskih ali regionalnih projektov gradnje objektov za črpanje, filtriranje in zajem vode ter prenosnih vodovodov za zagotovitev javne oskrbe s pitno vodo v skladu z operativnimi programi varstva okolja ter
- drugih posameznih strokovnih in razvojnih nalog za izvajanje tega zakona.

Leta 2012 je bilo skupaj za izvedbo programa vodnega sklada zagotovljenih 66.719.108,04 evra, od tega so znašali prilivi v letu 2012 v skladu z določili ZV-1 35.248.255,81 evra, ter prenos nerealiziranih finančnih sredstev iz leta 2011 v leto 2012 v znesku 31.470.852,23 evra. Ker je bilo 3.487.139,00 evrov zbranih v decembru je bilo v letu 2012 na razpolago

za realizacijo programa vodnega sklada 63.231.969 evrov. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 56)

Glavni sklopi porabe v letu 2012 so bili:

- Inštitut za vode – opravljanje strokovnih in razvojnih nalog v skladu z ZV-1,
- strokovne podlage za urejanje voda,
- gradnja in investicijsko vzdrževanje vodne infrastrukture,
- vodna zemljišča,
- oskrba s pitno vodo, varovanje vodnih virov in gradnja vodo-oskrbnih sistemov,
- gradnja vodne, državne in lokalne infrastrukture v sklopu gradnje hidroelektrarn na spodnji Savi. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2013, str. 56)

4 VODNA POLITIKA IN DOLOČANJE CENE VODE

Vodna politika ima več ciljev. Tradicionalni cilji vodne politike so bili večinoma povezani z ekonomskimi in socialnimi vprašanji, kot na primer: varstvo ljudi in imetja pred poplavami, zagotavljanje varne pitne vode, kot tudi zagotavljanje kanalizacije in zagotavljanje gospodarske dejavnosti z vodo, kot surovino v proizvodnji (kmetijstvo, rudarstvo, ipd.). Pred kratkim so k vodni politiki vključili cilje okoljske politike, kot so zaščita z vodo povezane ekosisteme. Določanje cene vode je družina instrumentov, ki se jih uporablja pri oblikovanju vodne politike. (EU Water Initiative, 2012, str. 3)

Tabela 2: Primeri instrumentov vodne politike

Ekonomski inštrumenti	Ureditveni inštrumenti	Inštrumenti, ki temeljijo na informacijah	Direktna določba
<ul style="list-style-type: none"> ○ Določanje cene vode, ○ Dovoljenja za količino ali kakovost vode, s katerimi se lahko trguje, ○ Subvencije. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Dovoljenja za izpust odpadne vode v vodna telesa, ○ Presoja vplivov na okolje. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ekološko označevanje, ○ Razkritje onesnaževalcev vode, ○ Okoljsko izobraževanje. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Infrastruktura za nadzorovanje poplav, ○ Storitve za reševanje ljudi v nevarnosti, ○ Kanalizacijsko omrežje s čistilnimi napravami

Vir: EU Water Initiative – Finance Working Group, Pricing water resources to finance their sustainable management, 2012, str. 4.

Določanje cene vode je lahko zelo močan instrument vodne politike. Ekonomisti jo velikokrat preferirajo, zaradi njenega spodbujevalnega učinka. Na primer, če se cena vode zelo poveča, bo industrija imela močno spodbudo, da vlaga v tehnologijo, ki porabi manj vode. To bi imelo dva pozitivna učinka in sicer, večjo učinkovitost virov, saj se v proizvodnji porabi manj vode, raven proizvodnje pa ostane enaka, ter učinkovito razporejanje, saj se bo voda preselila iz dejavnosti, kjer predstavlja nizko vrednost, k dejavnostim, kjer predstavlja visoko vrednost. Tako lahko določanje cene vode hkrati spodbuja gospodarsko rast in cilje okoljske trajnosti. (EU Water Initiative, 2012, str. 4)

Pri uporabi inštrumenta določanja cene vode je potrebno upoštevati izključevanje različnih ciljev vodne politike. Na primer, vodo lahko uporabimo v produktivne namene ali pa za ekološke pretoke. Na področju komunalnih storitev je določanje cene vode v središču med finančno vzdržnostjo ponudnika storitev na eni strani in gospodarsko učinkovitostjo in varstva okolja na drugi strani. Na določeni ravni bo povečanje dajatev na vodo spodbudilo zmanjšanje v porabi vode in s tem zmanjšanje prihodkov ponudniku komunalnih storitev. Najverjetneje bo sledilo zmanjšanje proizvodnih stroškov, kar bi povzročilo finančno izgubo ponudniku komunalnih storitev. (EU Water Initiative, 2012, str. 4)

5 PRIMERJAVA VODNE POLITIKE Z DRUGIMI DRŽAVAMI ČLANICAMI EVROPSKE UNIJE

5.1 Lastništvo javne službe na področju voda v posameznih državah članicah Evropske unije

Lastništvo javne službe na področju voda lahko vpliva na strukturo in raven cene vode. Izračuni cene za vodo se lahko razlikujejo glede na to ali javno službo oskrbe s pitno vodo opravlja javno ali privatno podjetje, saj so podjetja, ki opravljajo javno službo oskrbe s pitno vodo zaradi ogromnih kapitalskih naložb in velikih stroškov prevoza običajno monopoli. Sistemi za upravljanje se precej razlikujejo med državami članicami Evropske unije, saj so odvisni od značilnosti posamezne države, kot je npr. zgodovina države, pravni okvir, kultura in dostopnost do vodnih virov. Glede na zgoraj napisano poznamo štiri glavne tipe upravljanja z javno službo oskrbe s pitno vodo, na podlagi dveh močnih spremenljivk neposrednega ali prenesenega upravljanja in javnega oziroma privatnega upravljanja. (European Environment Agency, 2013, str. 28)

Tabela 3: Institucionalna ureditev storitve oskrbe z vodo

	Neposredno upravljanje	Preneseno upravljanje
Javno upravljanje	V okviru tega sistema je odgovorna oseba javnega prava v celoti odgovorna za zagotavljanje storitev in njihovo upravljanje. V preteklosti je bil ta sistem najbolj pogost v Evropski uniji. (primeri držav: Danska, Luksemburg, Švedska, Avstrija, Finska, Irska)	Upravni organ, ki ga imenuje oseba javnega prava, izvršuje vse naloge povezane z upravljanjem. Lastništvo običajno ostane v javnem sektorju, čeprav je v Evropski uniji v nekaterih primerih možen tudi manjši zasebni delež. (primeri držav: Portugalska, Škotska, Grčija, Italija, Nemčija, Nizozemska, Belgija)
Privatno upravljanje	Vse naloge upravljanja, odgovornosti in lastništvo podjetja, ki opravlja oskrbo s pitno vodo, je v rokah zasebnih subjektov. Javni subjekti pa imajo omejen nadzor in regulacijo. Ta sistem je vzpostavljen v dveh državah Evropske unije in izhaja in dolge tradicije neposrednega zasebnega upravljanja. (Državi, ki imata tak sistem: Anglija in Wales)	Odgovorna oseba javnega prava imenuje zasebno družbo za upravljanje na podlagi pogodbe za določen čas, v obliki zakupa ali koncesije. Tak sistem upravljanja je poznan v dveh državah Evropske unije, kjer podizvajalci upravljajo javno gospodarsko službo, lastništvo infrastrukture pa ostaja v rokah javnih organov. (Državi, ki imata tak sistem: Francija in Španija)

Vir: European Environment Agency, Assessment of cost recovery through water pricing, 2013, str. 28.

Trenutno stanje v Evropi kaže, da 48% populacije pitno vodo dobiva iz sistema za oskrbo s pitno vodo, ki ga upravlja javno podjetje, 15% populacije pitno vodo dobiva iz sistema za oskrbo s pitno vodo, ki ga upravlja javno podjetje za oskrbo z vodo (Nemčija in Nizozemska), 20% populacije dobiva pitno vodo iz sistema za oskrbo s pitno vodo, ki ga upravlja zasebni upravljavec (predvsem Francija in Španija) in samo 1% populacije pitno vodo dobiva iz sistema za oskrbo s pitno vodo, ki ga neposredno upravlja zasebni upravljavec (Anglija in Wales). Lastništvo javne službe oskrbe s pitno vodo se tako zelo razlikuje med državami članicami Evropske unije. Na eni strani imamo tako v celoti privatizirano oskrbo s pitno vodo v Angliji in Walesu, na drugi strani pa oskrbo s pitno vodo v celoti zagotavljajo javne gospodarske službe, npr. na Škotskem in v bivših državah Jugoslavije, tudi v Sloveniji. (European Environment Agency, 2013, str. 28)

5.2 Upravljaljska struktura za oskrbo s pitno vodo

Upravljaljsko strukturo lahko opredelimo kot spekter političnih, socialnih, ekonomskih in administrativnih sistemov, ki so vzpostavljeni za razvoj in upravljanje z vodnimi viri in oskrbo s pitno vodo, na različnih ravneh družbe. (European Environment Agency, 2013, str. 37)

V literaturi so opredeljeni trije glavni pristopi določanja cene pitne vode (European Environment Agency, 2013, str. 38):

- Pristop z nadzorno agencijo, kjer je državno neodvisni organ odgovoren za postavitve zgornje, maksimalne meje cene oskrbe s pitno vodo. Tak pristop imajo Anglija, Wales in Škotska;
- Pristop z bilateralno pogodbo, kjer krajevna oblast oskrbo s pitno vodo s pogodbo prenese na tretjo osebo. S pogodbo se določijo pogoji za opravljanje storitve, vključno s taksami, ki jih bodo plačevali potrošniki in raven storitev, ki jih bodo potrošniki prejeli. Tak pristop imata Francija in Španija;
- Samo-regulativni pristop, kjer je za določanje cene za oskrbo s pitno vodo in za določanje standarda zagotavljanja vode odgovoren isti organ, ki je odgovoren tudi za zagotavljanje oskrbe s pitno vodo, npr. občine. Običajno nacionalni predpisi določajo minimalne zahteve za zagotavljanje storitev, odgovorni organi pa so pristojni za opredelitev cen vode in določanja standarda izvajanja storitev. Samo-regulativni pristop ima npr. Nizozemska.

Glede na upravljaljske strukture posamezne države lahko posamezna država sprejme en pristop, ali pa tudi dva.

Tabela 4: Osnovne značilnosti upravljaljske strukture oskrbe z vodo

Država	Organ pristojen za določanje cene	Organ pristojen za pobiranje prihodkov	Organ pristojen za reinvestiranje prihodkov
Anglija in Wales	Regulatorni organ za oskrbo s pitno vodo (OFWAT) določa zgornjo mejo cene, podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo pa določajo ceno na princip povrnitve stroškov.	Podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo.	Podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo.

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

Škotska	Podjetje Scottish Water.	Podjetje Scottish Water.	Podjetje Scottish Water.
Nizozemska	Oskrba s pitno vodo: nacionalna vlada, sanitarne storitve: občine.	Oskrba s pitno vodo: podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo, sanitarne storitve: občine.	Oskrba s pitno vodo: podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo, sanitarne storitve: občine.
Francija	Občina ali združenje občin.	Podjetje, ki opravlja oskrbo s pitno vodo (javno ali zasebno) zbira ves prihodek. Del prihodka prenese na občine, vodno agencijo in na državo.	Podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo, občine in vodna agencija.
Nemčija	Podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo / občine.	Podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo.	Podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo.
Slovenija	Občine.	Lokalne javne službe za oskrbo z vodo.	Lokalne javne službe za oskrbo z vodo.
Španija	Regionalni komite za cene in za administracijo.	Storitve oskrbe s pitno vodo: upravljalci oskrbe s pitno vodo (javni ali zasebni), sanitarne storitve: občine (preko upravljalcev oskrbe z vodo) in regionalne agencije za vodo.	Storitve oskrbe s pitno vodo: upravljalci oskrbe s pitno vodo (javni ali zasebni), sanitarne storitve: občine (preko upravljalcev oskrbe z vodo) in regionalne agencije za vodo.

Vir: European Environment Agency, *Assessment of cost recovery through water pricing*, 2013, str. 38,39.

Preglednosti pri kalkulaciji cene vode je zelo pomembna in pomembno je tudi, da širša javnost razume, zakaj cene vode varirajo in so določene kot so. Obratno, pa bo

razumevanje kalkulacije cene vode spodbudilo sodelovanje zainteresiranih strani, če možnosti za to obstajajo. (European Environment Agency, 2013, str. 44)

6 SEDANJI OKVIR CEN V POSAMEZNIH DRŽAVAH ČLANICAH EVROPSKE UNIJE

Zaračunavanje vode je v posameznih državah članicah zelo različno saj temelji na različnih politikah upravljanja z vodami. Primerjava cen vode med državami članicami Evropske unije je zato zelo težka, saj ima vsaka država članica drugačno strukturo cen ter drugačno metodo zaračunavanja vode. Vendar pa v vseh državah članicah Evropske unije račun za vodo vključuje (European Environment Agency, 2001, str. 30):

- postavko komunalnega podjetja, ki vodo distribuira porabnikom (npr.: dobava pitne vode, vzdrževanje vodovodne infrastrukture),
- razne takse, ki jih pobirajo državne institucije.

Vodno direktivo lahko razumemo kot začetek standardizacije osnovnih načel, kot so na primer povračilo stroškov, vseeno pa lahko še vedno obstajajo razlike nacionalne ureditve posamezne države članice Evropske unije. Cena vode, kot ekonomski inštrument, v katero so vključeni okoljski stroški ter stroški rabe naravnega vira se razlikuje med državami članicami Evropske unije, včasih pa tudi med regijami znotraj posamezne države. (European Environment Agency, 2013, str. 29, 30)

6.1 Določanje cene vode

Če želimo zares slediti načelu Vodne direktive povrnitve stroškov obremenjevanja voda je nujno, da države članice sprejmejo ekonomske instrumente, ki vključujejo dajatve za črpanje vode in davke za onesnaževanje. Obseg vključitve okoljskih stroškov in stroškov porabe vira v shemo oblikovanja cene se razlikuje med posameznimi državami članicami Evropske unije, pa tudi med regijami posameznih držav članic Evropske unije. Zasebni ponudniki v Angliji in Walesu lahko uporabijo lastne metode določanja cene vode. Zasebni ponudniki storitve oskrbe s pitno vodo v Nemčiji tudi lahko sami določajo cene vode v skladu s svojimi smernicami z namenom povrnitve stroškov. Izvajalci javnih služb se na splošnem soočajo z obsežnejšimi predpisi, ki narekujejo metodologijo za določanje cen. Na Škotskem nacionalni regulatorni organ, Water Industry Commission for Scotland, določa katera finančna sredstva Scottish Water (edino podjetje, ki opravlja oskrbo s pitno vodo) potrebuje za uresničevanje svojega poslanstva. Na Hrvaškem cene vode odobrijo župani občin, preden stopijo v veljavo. Poleg tega hrvaški zakon zahteva povračilo stroškov in določa najnižjo ceno, pod katero podjetja, ki opravljajo oskrbo s pitno vodo ne morejo. Včasih je metodologija za izračun cen določena v zakonodaji. Na Nizozemskem so

posamezni rangi cen za pitno vodo določeni v skladu z odlokom za pitno vodo in predpisi o pitni vodi. (European Environment Agency, 2013, str. 30, 33)

Tabela 5: Struktura cene vode (tarife) v posameznih državah članicah Evropske unije

Država	Pitna voda v gospodinjstvu	Pitna voda v industriji	Voda za namakanje
Anglija in Wales	Fiksna vrednost + pavšal (če nimajo števca za vodo) oz. fiksna vrednost + merjena poraba vode.	fiksna vrednost + merjena poraba vode.	Dajatve na črpanje vode (fiksne in odvisne od porabe).
Škotska	Fiksna vrednost (odvisna od davčnega razreda).	Fiksna vrednost + merjena poraba vode.	Dajatve na črpanje vode.
Nizozemska	Fiksna vrednost + merjena poraba vode.	Fiksna vrednost + merjena poraba vode.	Kmetje, ki namakajo z vodo iz javnega vodovoda so tretirani kot poslovni odjemalci (industrija); kmetje, ki odzemajo podzemno vodo, plačajo dajatev kmetje, ki pa odzemajo nadzemno vodo, pa ne plačajo ničesar.
Francija	Fiksna vrednost + merjena poraba vode.	Merjena poraba vode (odvisno od namena porabe in ponudnika).	Poznajo več različnih modelov.
Nemčija	Fiksna vrednost + merjena poraba vode.	Fiksna vrednost + merjena poraba vode.	Ni podatka.
Slovenija	Fiksna vrednost + merjena poraba vode + dajatve na črpanje vode	Dajatve na črpanje vode (vodno povračilo).	Dajatve na črpanje vode (vodno povračilo).

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

Hrvaška	Fiksna vrednost + (včasih) merjena poraba vode.	Ni podatka.	Ni podatka.
Srbija	Merjena poraba vode.	Merjena poraba vode.	Ni podatka.
Španija	Fiksna vrednost + merjena poraba vode (včasih blokirane stopnje).	Fiksna vrednost + merjena poraba vode (včasih blokirane stopnje).	Več različnih modelov.

Vir: European Environment Agency, *Assessment of cost recovery through water pricing*, 2013, str. 32,33.

6.2 Instrumenti oblikovanja cene vode v državah članicah Evropske unije

Tabela 6: Davki in dajatve na črpanje vode

Država	Davki in dajatve na črpanje vode
Belgija	Davek na nadzemne vode – Valonska regija, ukinjen leta 2010, davek na podzemne vode – Flamska regija.
Bulgarija	Dajatev na črpanje vode.
Češka	Dajatev na zmanjšanje podzemnih vod, pristojbine (na zmanjšanje nadzemnih vod) za pokrivanje upravljanja z vodotoki in porečji in za pokritje stroškov javnega interesa.
Danska	/
Nemčija	Dajatev na črpanje nadzemne in podzemne vode (Bade-Wuerttemberg, Brandenburg, Bremen, Lower Saxony, Mecklenbur, Saxony), dajatve na črpanje podzemne vode (Berlin, Schleswig-Holstein), dajatev na črpanje nadzemne vode (Hamburg).
Estonija	Dajatev na črpanje vode in pristojbina za neskladnost (podzemne in nadzemne vode).
Irska	/
Grčija	/

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

Španija	Davek na škodo povzročeno v okolju, zaradi črpanja vode iz rezervoarjev (Galicia).
Francija	Dajatev na črpanje vode.
Italija	/
Ciper	/
Latvija	Dajatev na črpanje vode (nadzemne in podzemne).
Litva	Dajatev na črpanje vode (nadzemne in podzemne).
Luksemburg	/
Madžarska	Dajatev na črpanje vode.
Malta	/
Nizozemska	Davek na črpanje podzemne vode.
Avstrija	/
Polska	Dajatev na črpanje vode (podzemne in nadzemne).
Portugalska	/
Romunija	Dajatev na črpanje vode (podzemne in nadzemne).
Slovenija	Dajatev na črpanje vode (vodno povračilo), plačilo za dovoljenje za črpanje vode (koncesnina in plačilo za vodno pravico)
Slovaška	/
Finska	Dajatev za regulacijo vodostaja.
Švedska	/
Velika Britanija	Dajatev na črpanje vode.

Vir: European Environment Agency, Assessment of cost recovery through water pricing, 2013, str.112-116.

6.2.1 Dajatve na črpanje vode

Dajatve za črpanje vode poznajo v nekaterih državah članicah Evropske unije in so predvsem usmerjena na gospodinjstva, industrijo in kmetijstvo, pri čemer ima kmetijstvo pogosto nižje dajatve kot gospodinjstva in industrija. Dajatve za črpanje vode se večinoma plačujejo glede na porabo vode, kjer pa se ne da meriti porabe vode, so dajatve običajno uvedene na površino zemljišča. (European Environment Agency, 2013, str. 34)

Dajatve na vodo običajno pobira država oziroma agencija za vodo, vendar je tudi tu nekaj izjem, npr. na Švedskem in Finskem se dajatve zaračunava na občinski ravni. Veliko držav članic Evropske unije prihodke iz dajatev na črpanje vode nameni za financiranje raznih okoljskih skladov ter za varstvo voda. V Nemčiji so tako prihodki namenjeni raziskavam in zmanjševanju onesnaževanja, medtem, ko se v Franciji v pokrajini Sene-Normandije prihodki stekajo v investicijski program vodne agencije. V večini primerov se dajatve za

črpanje vode pobira na podlagi dovoljenja za črpanje vode. (European Environment Agency, 2013, str. 45)

Tabela 7: Struktura upravljanja z dajatvami za črpanje vode

Država	Dovoljenja oziroma način podeljevanja dovoljenja	Organ pristojen za določanje višine dajatev	Organ pristojen za pobiranje in reinvestiranje prihodkov
Anglija in Wales	Dajatve za črpanje vode se uporabljajo za imetnike dovoljenj. Do sedaj so se dovoljenja podeljevala po sistemu prvi pride, prvi melje. V skladu z novo strategijo podeljevanja dovoljenj pa bodo dovoljenja podeljena glede na količino razpoložljive vode. Dovoljenja so potrebna za črpanje več kot 20 m ³ vode na dan.	Agencija za okolje.	Agencija za okolje.
Škotska	Za črpanje več kot 10 m ³ vode na dan poznajo splošne zavezujoče predpise, za črpanje med 10 m ³ in 50 m ³ vode na dan se je potrebno registrirati in za črpanje več ko 50 m ³ vode na dan se podeli dovoljenje, na podlagi katerega se zaračunava letna dajatev na črpanje vode. (samo za površinske vode)	Višino dajatev določa vlada, samo dajatev pa opredeli Agencija za varstvo okolja (SEPA).	Agencija za varstvo okolja (SEPA).
Nizozemska	Provinska dajatev (običajno povezana z registracijo oz. dovoljenjem).	Province.	Province.

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

Francija	Dajatve za črpanje vode so odvisne od načrpane vode v posameznem letu.	Višino dajatev določa država, opredelitev dajatve pa določi vodna agencija v skladu z maksimalno mejo določeno v zakonodaji.	Zbiranje: vodne agencije (preko občin, namakalnih združenj ipd.), Reinvestiranje: vodne agencije.
Nemčija	Dajatve na črpanje vod. (npr. v Baden-Wurttembergu)	Država.	Država.
Slovenija	Dajatve za črpanje vode se uporabljajo za imetnike dovoljenj, ki se podeljujejo po sistemu prvi pride, prvi melje.	Direkcija za vode.	Pobiranje: Direkcija za vode, Reinvestiranje: Ministrstvo za okolje in prostor.
Španija	Koncesijski sistem. Koncesije odobri organ za posamezno porečje ali regionalna agencija za vodo.	Organ za upravljanje porečij ali regionalna agencija za vodo.	Pobiranje: za gospodinjstva in industrijo: organ za upravljanje porečij ali regionalna agencija za vodo, za kmetijski sektor pa namakalna združenja, Reinvestiranje: organ za upravljanje porečij ali regionalna vodna agencija.

Vir: European Environment Agency, *Assessment of cost recovery through water pricing*, 2013, str. 46.

7 OPREDELITEV STROŠKOV VODE

Strošek vode lahko razdelimo na finančne stroške (operativno vzdrževanje in investicije), ki se običajno pokrivajo preko tarif za oskrbo s pitno vodo in na okoljske stroške, ki se jih vsaj delno pokriva preko okoljskih dajatev in dajatev na črpanje vode. (European Environment Agency, 2013, str. 49)

Tabela 8: Povprečne cene pitne vode v gospodinjstvih in industriji

Država	Povprečna cena pitne vode (EUR/m ³)	
	Gospodinjstvo (2 osebi s povprečno porabo vode 80 m ³ na leto)	Industrija
Anglija in Wales	Dajatve za gospodinjstva, kjer ne merijo porabe vode: Fiksna dajatev: 69,6 EUR/leto. Dajatev odvisna od davčne vrednosti hiše: 75,7 centov/EUR. Dajatve za gospodinjstva, kjer merijo porabo vode: ○ stalni prispevek: 35,5 EUR/leto, ○ variabilni prispevek: 132,6 centov/m ³ .	Stalni prispevek: ○ 12 mm meter: med 20,4 in 59,4 EUR/leto ○ 500 mm meter: med 29,6 in 1.213 EUR/leto Variabilni prispevek: 133,5 centov/m ³ .
Škotska	Dajatve, kjer ne merijo porabe vode od 121,44 GBP do 364,32 GBP na leto. Glede na povprečno porabo 100 m ³ vode na gospodinjstvo, to pomeni od 1,51 EUR do 4,52 EUR na m ³ .	Za velike uporabnike: 0,96 EUR/m ³ .
Nizozemska	1,43 EUR (brez davka) v letu 2010.	1,05 EUR (brez davka) v letu 2010.
Francija	1,55 EUR v letu 2009.	/
Nemčija	1,65 EUR/m ³ , 65,60 EUR/leto.	Industrijska podjetja, ki porabijo med 7.500 m ³ in 100.000 m ³ vode letno plačajo v povprečju 1,735 EUR/m ³ (leto 2012).
Slovenija	Med 0,19 EUR in 1,48 EUR.	Med 0,19 EUR in 1,48 EUR.
Španija	0,85 EUR.	1,12 EUR.

Vir: European Environment Agency, *Assessment of cost recovery through water pricing*, 2013, str. 50,51.

Račun za vodo se močno razlikuje med posameznimi državami članicami EU. Tako na primer povprečno gospodinjstvo v Nemčiji plačuje za vodo približno 440 EUR/leto, na Nizozemskem pa samo približno četrtno tega zneska (102,76 EUR/leto). Prav tako so računi, kjer ni vzpostavljena neposredna povezava med zneskom računa in dejansko porabljen ali odvajano vodo, običajno višji od tistih, kjer so jasno navedene fiksne in

spremenljive komponente. Na Škotskem in ponekod po Angliji in Walesu se voda obračunava glede na vrednost in velikost nepremičnine. Takšno obračunavanje vode ni samo dražje za uporabnike, ampak tudi zmanjšuje morebitne spodbude za učinkovitejšo rabo vode v gospodinjstvu. (European Environment Agency, 2013, str. 53)

Glede na OECD (2011) se vodne tarife niso znatno povečale v zadnjih letih. V nekaterih državah, kot so Nemčija in Nizozemska so se tarife za oskrbo s pitno vodo in sanitarne storitve zmanjšale v obdobju 2000 – 2006. V drugih državah Evropske unije so povišanja večinoma pod ali v skladu z inflacijo (inflacija v Evropi je med leti 2000 – 2007 znašala od 2,0% do 2,3% letno). (European Environment Agency, 2013, str. 55)

8 PRIMERI VODNIH POLITIK NEKATERIH DRŽAV ČLANIC EVROPSKE UNIJE

Ne glede na dejstvo, da Vodna direktiva sicer določa nekakšen skupen okvir vodne politike vseh držav članic Evropske unije, se le-ta med posameznimi državami članicami, ponekod pa tudi med regijami znotraj posamezne države zelo razlikuje. Vodna politika vsake posamezne države članice Evropske unije se je oblikovala skozi zgodovino posamezne države, kar je pripeljalo do velikih razlik med državami. Države članice Evropske unije naj bi v svojo zakonodajo prenesle temeljna načela iz Vodne direktive in s tem poenotile vodno politiko znotraj Evropske unije, kar pa se do danes še ni uresničilo, saj je ta proces zelo zahteven in dolgotrajen. Ker so razlike med državami članicami Evropske unije res velike in ker ima Slovenija na področju vodne politike kar nekaj težav, sem se odločila prikazati prakso nekaterih držav članic Evropske unije.

8.1 Nemčija

V Nemčiji so dajatev za črpanje vode prvič uvedli leta 1986 v zvezni deželi Baden-Württemberg, kot sredstvo za kompenzacijo plačil kmetom, ki so bili omejeni pri opravljanju kmetijske dejavnosti, zaradi delovanja na vodovarstvenem območju. Danes 11 od 16 zveznih dežel Nemčije pozna dajatev za črpanje vode, višina dajatve pa variira med posameznimi zveznimi deželami. Nekatere ne zaračunavajo črpanja nadzemnih voda, vse pa zaračunavajo črpanje podzemnih voda. Vse dežele tudi poznajo oprostitve plačil, kadar gre za majhne odvzeme (meja je opredeljena v vsaki deželi posebej) ter kadar uporabniki ne potrebujejo dovoljenja za črpanje v skladu z zveznim zakonom o vodah. (European Environment Agency, 2013, str. 35)

Nekateri sektorji, kot na primer kmetijstvo in odvzem vode za hlajenje v nekaterih zveznih deželah Nemčije so izvzeti iz obveznosti plačila dajatve za črpanje vode, saj je Nemčija mnenja, da bi se načelo povračilo stroškov moralo nanašati samo na oskrbo s pitno vodo ter na odvajanje in čiščenje odpadne vode. Evropska komisija je zato sprožila postopek za

ugotavljanje kršitev proti Nemčiji, saj ni uspešno prenesla določila 9. člena Vodne direktive v nacionalno zakonodajo. (European Environment Agency, 2013, str. 10)

8.1.1 Zvezna dežela Baden-Württemberg

Ker je bila zvezna dežela Baden-Württemberg prva dežela v Nemčiji v kateri so uvedli sistem obračunavanja dajatev na črpanje vode, katerega so potem prevzele tudi marsikatero druge zvezne dežele Nemčije, sem se odločila bolj podrobno predstaviti njihovo vodno politiko.

Dajatve na črpanje vode so del mešanice instrumentov politike skupaj z Uredbo o zavarovanih območjih. Ta politika je bila uvedena že leta 1988, nato pa so jo leta 2010 bistveno spremenili in od leta 2011 se uporablja z namenom optimizirati spodbude za ohranjanje in varovanje vodnih virov in za spodbujanje naložb v vodno intenzivne panoge. Enotni znesek, ki se zaračunava, temelji na treh stroškovnih kategorijah in sicer na površinskih vodah, podzemnih vodah in vodah, ki se uporabljajo za javno oskrbo s pitno vodo. (European Environment Agency, 2013, str. 45)

Oprostitve plačila so v primeru (European Environment Agency, 2013, str. 45):

- odvzema vode manj kot 4.000 m³/leto,
- ko za odvzem vode ni potrebno podati zahteve za vodno dovoljenje,
- odvzema vode za hlajenje stavb ali za namakanje,
- odvzema vode za preprečevanje škode (požarna voda),
- monitoringa podzemnih voda.

Do 90% zmanjšanega plačila pa lahko dobijo podjetja v vodno intenzivnih panogah, če lahko dokažejo, da dajatev na črpanje vode pomembno vpliva na njihov konkurenčni položaj (odvisno od prizadevanja za varčevanje z vodo). Največ 75% zmanjšanega plačila lahko posameznik doseže z naložbami, ki zmanjšujejo toplotno onesnaževanje, izboljšujejo stanje vodnih teles ali omogočajo uporabo podzemnih voda namesto površinskih voda. Prav tako se lahko zmanjša plačilo do 75% za posamezno industrijo (podjetje), če se uporabljajo ustrezni sistemi za upravljanje z okoljem. (European Environment Agency, 2013, str. 45)

Za oblikovanje same dajatve odvzema vode ter za določanje posameznih tarif je zadolžen parlament zvezne dežele Baden-Württemberg (deželna oblast). Za izvajanje pobiranja dajatve ter za izvajanje monitoringa je zadolženo ministrstvo za okolje (vrhovna vodna avtoriteta), regionalni konzilij (višja vodna avtoriteta) ter mestna in podeželska administrativna oblast (nižja vodna avtoriteta). (European Environment Agency, 2013, str. 45)

Leta 1988 je zvezna dežela Nemčije Baden-Württemberg postala prva dežela, ki je s spremembo Zakona o vodah (Wassergesetz) vzpostavila sistem zaračunavanja dajatev na odvzem vode, katerega so kasneje v svoje upravljanje prenesle tudi mnoge druge zvezne dežele Nemčije. (Ecologic Institute, 2011, str. 2)

Cilji uvedbe zaračunavanja dajatve na odvzem vode (Ecologic Institute, 2011, str. 5):

- Kljub dejstvu, da je v zvezni deželi Baden-Württemberg obilo vode, se je potrebno zavedati, da je voda dragocen vir za vse njene uporabnike ter, da se razpoložljivost vode v prihodnosti lahko zmanjša zaradi konkurenčne rabe vode in podnebnih sprememb – načelo ozaveščanja in previdnosti.
- Dajatev naj bi spodbudila varčevanje z vodo pri uporabnikih – funkcija spodbude.
- Dajatev naj bi zmanjšala ekonomsko prednost tistih, ki imajo koristi od črpanja vode v primerjavi s tistimi, ki te koristi nimajo – izenačitev konkurenčnosti.
- Vlada zvezne dežele Baden-Württemberg čisti in vzdržuje vodna telesa, ta strošek pa naj bi z uvedbo dajatve na odvzem vode bremenil uporabnike vode – povrnitev stroškov.

Od leta 1988 pa do 2011 so v zvezni deželi Baden- Württemberg obračunavali dajatev za odvzem vode glede na izvor vode (površinske in podzemne vode), količino načrpane vode in glede na uporabo. Od leta 2011 dalje pa se dajatev na odvzem vode zaračunava samo glede na izvor vode, se pravi za črpanje površinske vode, podzemne vode ali za oskrbo s pitno vodo preko javnega vodovoda. (Ecologic Institute, 2011, str. 5)

Dajatve na črpanje vode so v Nemčiji vezane na imetnike licenc - vodnih dovoljenj. Do sedaj so se dovoljenja podeljevala po sistemu, kdor prej pride prej melje. V skladu z novimi predpisi podeljevanja dovoljenj pa bo podelitev dovoljenja odvisna od količine razpoložljive vode v naravi in v skladu z že podeljenimi vodnimi dovoljenji. Dovoljenje je potrebno pridobiti pri porabi več kot 20 m³ vode na dan. Agencija za okolje je odgovorna za določitev mejne vrednosti porabe vode za pridobitev dovoljenja in višino dajatve (po odobritvi parlamenta), ter tudi za pobiranje in reinvestiranje prihodka. (European Environment Agency, 2013, str. 46)

8.2 Francija

V Franciji je dajatev na črpanje vode opredeljena z Zakonom o vodah iz leta 1964 ter ima določeno maksimalno vrednost. Višino dajatve določajo regionalne agencije za vodo (v skladu z maksimalno vrednostjo, ki je določena z zakonom) za določeno povodje, ter je odvisna od količine načrpane vode znotraj posameznega leta. Agencije za vodo tudi določajo izjeme za plačilo dajatve za črpanje vode in tudi pobirajo (preko različnih subjektov, kot npr. občine, namakalna društva, itd.) in reinvestirajo prihodke. Prihodki se

običajno porabijo za razne okoljske investicije v Franciji. S spreminjanjem dajatve na črpanje vode lahko agencije za vodo vplivajo na ceno vode. (European Environment Agency, 2013, str. 35, 46)

Francija ima v nacionalni zakonodaji določeno, da morajo biti informacije o tarifi in kvaliteti storitve potrošnikom na voljo. Tako imajo npr. v mestnih hišah objavljane tarife za vodo, lokalni javni organi pa morajo objavljati letna poročila o storitvah povezanih z oskrbo z vodo, kamor spada tudi objava vodnih tarif. Ker so storitve oskrbe z vodo opravljajo na lokalni ravni, se načini sporočanja teh informacij potrošnikom po državi razlikujejo. V primerih, kjer oskrbo s pitno vodo nudi podjetje (javno ali privatno) potrošniki dobijo potrebne informacije na pogodbi o opravljanju storitve, ki pa je javni dokument. Poleg tega morajo lokalne oblasti vsako leto obvestiti občinske svete o letnih spremembah tarif in kvalitete storitve. Komisija d'Acces aux Documents Administratifs je odgovorna za obravnavanje prošelj državljanov o tarifi vode in kvaliteti storitve. Udeležba državljanov je garantirana z zakonom. V srednje velikih in velikih podjetjih lokalne posvetovalne komisije zagotovijo udeležbo državljanov pri posvetovanju in izražanju želja glede standardov kakovosti storitve. (European Environment Agency, 2013, str. 43)

8.3 Italija

V zgodovini so bile za oskrbo s pitno vodo v Italiji odgovorne občine, nato pa so leta 1994 uvedli Gallov zakon, s katerim so določili, da se morajo razdrobljene enote povezati v večje teritorialne enote. Večja podjetja so morala biti strukturirana kot delniške družbe, občine pa so se odločile ali so zasebna ali javna. Rezultat tega je bil, da je veliko upravljalcev investiralo zelo malo v infrastrukturo, kar je privedlo do tega, da ima Italija eno najvišjih stopenj vodnih izgub v Evropi. (Assessment of cost recovery through water pricing, str. 40)

Zaradi strukture vodnih podjetij, kot tudi zaradi uvedbe Vodne direktive in načela povrnitve stroškov, so v vodnih podjetjih stroške storitev povsem pokrivali s tarifo na vodo. Leta 2006 pa so sprejeli odlok s katerim so uvedli, da morajo tarife vsebovati tudi 7% donos na vloženi kapital. (European Environment Agency, 2013, str. 40)

V letih od 1994 do 2008 se je večina vodnih podjetij (64 od 92) odločila za javno upravljanje, zato so leta 2009 sprejeli Ronchijev zakon, ki je zahteval, da so vsa vodna podjetja sestavljena iz javno zasebnega partnerstva, s tem da privatni partner upravlja z vsaj 40% celotnega kapitala. (European Environment Agency, 2013, str. 40)

Ti zakoni pa so sprožili obsežno akcijo civilne družbe proti privatizaciji vodnih storitev, kjer so se sklicevali na načelo, da je voda javno dobro in je ni mogoče upravljati za zasebni dobiček. Ta akcija je pripeljala do referendumu leta 2011, katerega cilj je bil razveljaviti

člene, ki se nanašajo na 7% donos na vloženi kapital, ter na udeležbo zasebnih delničarjev z vsaj 40% celotnega kapitala. Velika večina italijanskih državljanov je referendum podprla. Kot rezultat referenduma danes sicer lahko vodne vire upravlja javno oziroma javno – zasebno podjetje, vendar pa donos na vloženi kapital ne sme biti vključen v tarife na vodo, s čimer pa odvrtačajo zasebne naložbe v vodne storitve. (European Environment Agency, 2013, str. 40)

V skladu z nacionalno zakonodajo so za zbiranje in širjenje informacij potrošnikom zadolžena vodna podjetja, vendar vrsta in stopnja informacij, ki jih je potrebno zagotoviti ni predpisana. Objavljeni podatki po navadi zajemajo porabo vode, tarife, le malo pa je povedanega o investicijskih načrtih, preteklih dejavnosti ipd. Commissione per l'accesso ai documenti Amministrativi je odgovorna za obravnavanje prošenj državljanov za informacije o tarifi in kakovosti storitve. Potrošniki imajo svetovalno vlogo v lokalnih posvetovalnih odborih, njihov prispevek pa je omejen zgolj na izražanje želja v zvezi s kakovostjo storitev. (European Environment Agency, 2013, str. 43)

8.4 Estonija

V času Sovjetske zveze je oskrbo z vodo in sanitarne storitve, z izjemo prestolnice Tallinn, izvajalo podjetje v državni lasti Eesti vesi (Estonske vode). Po razpadu Sovjetske zveze se je lastništvo in upravljanje z vodami preneslo na občine. V tem obdobju so se pokazale pomanjkljivosti estonskega vodnega sektorja, ki so bile: slaba kvaliteta storitev, onesnaženost, neučinkovitost oblikovanja cen vode in merjenja porabe vode, pa tudi slaba infrastruktura, vse to pa se odražalo v visoki porabi vode. Upravljanje z vodami na občinski ravni se je kmalu pokazalo za problematično, saj ima Estonija kar 226 občin (od tega 33 mestnih) za 1,3 milijona prebivalcev, kar pomeni, da so občine premajhne in preveč razdrobljene, da bi lahko financirale sanacijo in nadgradnjo infrastrukture. (European Environment Agency, 2013, str. 40)

Za odpravo teh težav je leta 1993 Eesti vesi zaprosila Evropsko banko za obnovo in razvoj za prestrukturiranje sektorja za vodo in za financiranje potrebnih naložb. Evropska banka za obnovo in razvoj je začela z okoljskim programom za majhne občine v sklopu katerega je izvajala projekte, kot so čiščenje odpadnih voda, kanalizacijskih sistemov, financiranje vodovoda in drugih objektov. Eesti vesi je zamenjalo podjetje v občinski lasti Estonian Water Company, ki je zadolženo za upravljanje in usklajevanje investicijskega programa za vodni sektor, vključno s posojili in donacijami, investicijami v infrastrukturo ter za načrt vračanja posojil. (European Environment Agency, 2013, str. 40)

Višina tarife na vodo je igrala pomembno vlogo pri dogovorih z Evropsko banko za obnovo in razvoj, saj so plačila za vodo namenjena za poplačilo posojila in za poplačilo ustanovitve novega podjetja. Program je vključeval 5 letno naložbeno obdobje (od 1995 do

2000), ter 10 letno obdobje odplačevanja posojila. Kažejo se tudi že prvi pozitivni rezultati, kot so prihranki vode, saj imajo nameščene nove vodomere in saniran vodovodni sistem, ter zmanjšanje onesnaževanja vode. (European Environment Agency, 2013, str. 41)

8.5 Škotska

Na Škotskem je Agencija za varstvo okolja pristojna za varstvo in izboljšanje površinskih in podzemnih voda s pomočjo upravljanja, monitoringa in planiranja. Skladno z Zakonom o vodah in vodnih storitvah iz leta 2003 je za oskrbo s pitno vodo in kanalizacijske storitve pristojna družba Scottish Water, ki je v javni lasti in je tudi kompetenčna pri določanju cene vode, prav tako pa je zadolžena za pobiranje in reinvestiranje prihodkov. Da bi načela Vodne direktive približali porabnikom vode so leta 2005 z Zakonom o vodnih storitvah ustanovili neodvisno komisijo Water Industry Commission for Scotland, ki je odgovorna za pridobivanje finančnih sredstev, ki jih potrebuje družba Scottish Water, da lahko opravlja vse naloge vključno z okoljskimi cilji in tarifami, ki jih lahko določi. Kasneje bo načela po katerih se bodo določale tarife na vodo na vsake štiri do pet let določalo ministrstvo. (European Environment Agency, 2013, str. 41)

Na Škotskem je potrebno pri odvzemu vode do 10 m³ na dan upoštevati splošne obvezujoče pogoje odvzemanja vode. Pri odvzemu vode med 10 m³ in 50 m³ na dan je potrebno ta odzem registrirati, pri odvzemu vode več kot 50 m³ na dan pa je potrebno pridobiti dovoljenje ter plačevati letno dajatev na črpanje vode. Vse zgoraj naštetu velja le za nadzemne vode. Mejne vrednosti črpanja vode določi vlada, višino dajatve pa Agencija za okolje, ki je tudi odgovorna za pobiranje in reinvestiranje prihodkov iz tega naslova. (European Environment Agency, 2013, str. 46)

8.6 Španija

Španska zakonodaja na področju voda določa, da lahko oskrbo s pitno vodo in sanitarne storitve opravlja vsaka od 8.116 občin na območju svoje pristojnosti. Občine pa se lahko odločijo za prenos upravljanja teh storitev na javne skupnosti imenovane lokalne vodne skupnosti, ter tako omogočijo upravljanje storitev na širšem območju. Odločijo pa se lahko tudi med javnimi, zasebnimi ali mešanimi modeli upravljanja. Glede na podatke španskega Ministrstva za okolje je bilo v letu 2007 42% prebivalstva oskrbovano z vodo iz javnih podjetij, 40% iz privatnih podjetij, 11% iz javno zasebnim partnerstvom, 6% neposredno s strani lokalnih skupnosti in 1% z drugimi sredstvi. Tako dajatve za črpanje vode kot druge tarife na vodo se razlikujejo glede na občino in storitev. Glede dajatev in tarif sta skupno odgovorna Komite za cene (ustanova, ki je odvisna od avtonomnih skupnosti) in uprava posamezne občine. (European Environment Agency, 2013, str. 42)

Oskrba s pitno vodo je v Španiji sprovedena na lokalni ravni, zato je količina podatkov, ki je na voljo potrošnikom v veliki meri odvisna od lokalnih pristopov do zagotavljanja storitev. V primeru, da oskrbo s pitno vodo izvaja podjetje (javno ali privatno) je večina pomembnih podatkov o zagotavljanju storitev v pogodbi, ki je javna listina. Stopnja in vrsta informacij se razlikujeta po državi. Lokalne oblasti pa tudi morajo vsako leto obvestiti občinske svete o spremembah tarif in kvaliteti storitev. Nihče pa ni odgovoren za podajanje informacij državljanov. Državljeni imajo pravico do udeležbe na sejah komisije za regionalne cene, ki ratificira tarifo vode, kadar imajo status člana komisije. Te seje imajo odločilno vlogo v procesu odločanja. Kar pa se tiče zagotavljanja kakovosti storitve, nimajo zakonskega zagotovila sodelovanja potrošnikov v procesu odločanja. (European Environment Agency, 2013, str. 44)

V Španiji imajo za podeljevanje pravic za črpanje vode koncesijski sistem. Koncesije odobri za posamezno porečje pristojni organ oziroma lokalna vodna skupnost, ki je tudi odgovorna za določanje višine koncesijske dajatve. Za pobiranje in reinvestiranje prihodkov od gospodinjstev in industrije je pristojen ali pristojni organ za posamezno porečje ali pa lokalna vodna skupnost. Za pobiranje prihodkov v kmetijstvu pa so pristojne namakalne skupnosti. (European Environment Agency, 2013, str. 46)

SKLEP

Ker so vodni viri omejeni in je potrebno ravnati z njimi skrbno, celovito in trajno so države članice Evropske unije sprejele Vodno direktivo, ki določa pravni okvir za ohranjanje in varovanje čistih voda po vsej Evropi, ter zagotavljanje njihove dolgoročne in trajnostne rabe. Skladno z Vodno direktivo morajo države članice Evropske unije upoštevati načelo povračila stroškov storitev za rabo vode, skupaj z okoljskimi stroški in stroški virov, ob upoštevanju ekonomske analize in skladno z načelom »plača povzročitelj obremenitve«.

Skladno z Vodno direktivo je bil za upravljanje z vodami v Sloveniji sprejet ZV-1, ki določa, da je za vsako posebno rabo vode potrebno pridobiti vodno pravico, ki jo podeli država, če se plača prispevek. Za izvajanje vodne pravice pa morajo zavezanci plačevati tudi vodno povračilo in koncesnino.

Glede na zgoraj navedeno naj bi v Sloveniji obstajale tri različne dajatve povezane s črpanjem vode in sicer: plačilo za vodno pravico pridobljeno z vodnim dovoljenjem, plačilo za vodno pravico pridobljeno s koncesijo ter vodno povračilo. Ker pa do danes predpis, ki bi urejal kriterije za določitev plačila za vodno pravico podeljeno z vodnim dovoljenjem, še ni bil sprejet, se zaračunavanje tega plačila ne izvaja. Skladno s koncesijsko pogodbo, kjer je določen tudi način izračuna in plačevanja, mora koncesionar vsako leto plačevati za podeljeno vodno pravico. Vsi imetniki vodne pravice (vodnega dovoljenja in/ali koncesije) pa morajo plačevati vodno povračilo. Vodno povračilo se

plačuje za rabo vode, naplavin in vodnih zemljišč v lasti države sorazmerno obsegu vodne pravice. Podrobnejši način določanja višine vodnega povračila, načina obračunavanja, odmere in plačevanja vodnega povračila določa Uredba.

Prihodki iz naslova vodnega povračila ter koncesnin v delu, ki pripada državi se stekajo v Sklad za vode, s katerim upravlja Ministrstvo za okolje in prostor, ki tudi potrjuje njegov program ter koriščenje sredstev iz njega. Celoten program je razdeljen po namenu v sedem glavnih namenov financiranja.

Čeprav Vodna direktiva določa nekakšen skupen okvir vodne politike vseh članic Evropske unije, pa je primerjava cene vode med državami članicami Evropske unije zelo težka, saj zaračunavanje vode temelji na različnih vodnih politikah. Vodno direktivo lahko razumemo kot začetek standardizacije osnovnih načel, kot so na primer povračilo stroškov, vseeno pa lahko še vedno obstajajo razlike nacionalne ureditve posamezne države članice. Cena vode, kot ekonomski inštrument, v katero so vključeni okoljski stroški ter stroški rabe naravnega vira, se razlikuje med državami članicami, včasih pa tudi med regijami znotraj posamezne države.

Dajatve za črpanje vode tako poznajo v nekaterih državah članicah Evropske unije in so predvsem usmerjena na gospodinjstva, industrijo in kmetijstvo, pri čemer ima kmetijstvo pogosto nižje dajatve kot gospodinjstva in industrija. Dajatve za črpanje vode se večinoma plačujejo glede na porabo vode, kjer pa se ne da meriti porabe vode, so dajatve običajno uvedene na površino zemljišča.

Dajatve na vodo običajno pobira država oz. državna agencija za vodo, vendar je tudi tu nekaj izjem, kjer se dajatve zaračunava na občinski ravni. Veliko držav članic Evropske unije prihodke iz dajatev na črpanje vode nameni za financiranje raznih okoljskih skladov ter za varstvo voda. V večini primerov se dajatve za črpanje vode pobira na podlagi dovoljenja za črpanje vode.

Čeprav je težko izvedljivo mislim, da bi morala vsaka država članica pregledati svojo vodno politiko, ter jo prilagoditi Vodni direktivi. Nujno bi bilo potrebno ločiti med dajatvami za podelitev vodne pravice in dajatvami na črpanje vode. Pri dajatvah za podelitev vodne pravice naj bi šlo za plačilo za podelitev pravice, s katero lahko vodo rabiš za posebne namene, pri dajatvah na črpanje vode, pa bi bilo smiselno, da se plačujejo glede na količino odvzete vode. To je tudi ena večjih težav pobiranja dajatev na črpanje vode v Sloveniji.

V Sloveniji se pojavlja tudi problem, da se ZV-1 vrsto let ni ustrezno izvajal, kar je ugotovilo tudi Računsko sodišče Republike Slovenije in posledično se tudi dajatve na vodo niso pobirale v obsegu določenem z ZV-1. V času krize, ko država nujno potrebuje denar,

pa smo kar naenkrat priča mnogim spremembam ZV-1, za katere se zdi, da so narejene z namenom pobrati čim več denarja preko raznih dajatev na vodo in ne z namenom zagotoviti trajne rabe vode, kot bi moralo biti.

Glede na dejstvo, da je na svetu vedno več ljudi, pitne vode pa vedno manj je le še vprašanje časa, kdaj se bodo države zavedle, da je vodna politika ena najpomembnejših politik ter naredile kar je potrebno, da bo pitna voda še naprej dostopna vsem in ne bo postala luksuzna dobrina.

LITERATURA IN VIRI

1. Agencija Republike Slovenije. (2008). Kakovost voda v Sloveniji. Najdeno 17. Avgusta 2015 na spletnem naslovu <http://www.arso.gov.si/vode/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/kakovost%20voda/Kakovost%20voda-SLO.pdf>
2. Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike. *Uradni list Evropske unije* št. L 327, 22/12/2000 str. 0001 – 0073
3. Ecologic Institute. (2011). Water Abstraction Charges and Compensation Payments in Baden-Württemberg (Germany). Najdeno 17. junija 2015 na spletnem naslovu http://ecologic.eu/files/attachments/Publications/2012/abstraction_charge_and_compensation_payments_baden-wuerttemberg_revised.pdf
4. European Environment Agency. (2001). Sustainable water use in Europe, Part 2: Demand management. Najdeno 10. maja 2015 na spletnem naslovu http://www.eea.europa.eu/publications/Environmental_Issues_No_19
5. European Environment Agency. (2013). Assessment of cost recovery through water pricing. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.eea.europa.eu/publications/assessment-of-full-cost-recovery>
6. EU Water Initiative – Finance Working Group. (2012). Pricing water resources to finance their sustainable management. Najdeno 20. julij 2015 na spletnem naslovu <http://www.gwp.org/Global/About%20GWP/Publications/EUWI/EUWI%20FWG%20Water%20Pricing%20FINAL.pdf>
7. Evropska Komisija. (2008). Obvestilo o vodi št. 5. Ekonomski vidik vodne politike Pomen evropskih voda. Najdeno 23. marec 2015 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/environment/water/participation/pdf/waternotes/WATER%20INFO%20NOTES%205%20-%20SL.pdf>
8. Muha, N. (2012). *Mesečno poročilo o pripravnih za mesec januar* (interno gradivo). Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za okolje.
9. O vodah. Najdeno 15. avgusta 2015 na spletnem naslovu <http://www.arso.gov.si/vode>.
10. Računsko sodišče Republike Slovenije. (2008). Revizijsko poročilo - Izvajanje Zakona o vodah (št. 1209-13/2006-29). Najdeno 10. marca 2015 na spletnem naslovu

[http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KAAB3F6D06415BD62C125742500192035/\\$file/Zakon_o_vodah.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KAAB3F6D06415BD62C125742500192035/$file/Zakon_o_vodah.pdf)

11. Računsko sodišče Republike Slovenije. (2013). Revizijsko poročilo – Izvajanje Zakona o vodah (št. 3260-1/2011/72). Najdeno 15. marca 2015 na spletnem naslovu [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K6F65FBAE468DCE7CC1257B3A001DCD98/\\$file/MOP_ZV1_SPO9-10.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K6F65FBAE468DCE7CC1257B3A001DCD98/$file/MOP_ZV1_SPO9-10.pdf)
12. Računsko sodišče Republike Slovenije. (2013). Porevizijsko poročilo – Popravljalni ukrepi pri izvajanju Zakona o vodah (št. 3260-1/2011/85). Najdeno 05. maj .2015 na spletnem naslovu [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K7CC7DE921A69686BC1257C1A003097E2/\\$file/MOP_ZV1_SPO9-10_porev.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K7CC7DE921A69686BC1257C1A003097E2/$file/MOP_ZV1_SPO9-10_porev.pdf)
13. Uredba o vodnih povračilih. *Uradni list RS* št. 103/02 in 122/07.
14. Zakon o vodah. *Uradni list RS* št. 67/02, 2/04 – ZZdl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14 in 56/15.
15. Zakon o javnih financah. *Uradni list RS* št. 11/11 – UPB, 14/13 – popr., 101/13 in 55/15 – ZFisP.